VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAHE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Obor: Medzinárodný obchod

Geopolitický význam Kazachstanu

(bakalárska práca)

Autor: Peter Erney

Vedúci práce: Ing. Petr Pavlík, M.A., CSc.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému *„Geopolitický význam Kazachstanu“* vypracoval samostatne a všetku použitú literatúru a podkladové materiály uvádzam v zozname použitej literatúry.

V Prahe dňa ……

……
podpis študenta

POĎAKOVANIE

Moje poďakovanie patrí rodičom za zásobovanie jedlom počas písania práce, mamine ešte k tomu aj za korektúru gramatických chýb, Vitočke za to, že bola pre mňa inšpiráciou a pri písaní práce ma nerušila, no a v neposlednom rade pánovi Ing. Pavlíkovi, že mi umožnil túto prácu napísať.

Obsah

Úvod **1**
1. Charakteristika Stredoázijského regiónu **3**
2. Charakteristika Kazachstanu **4**
3. Historický vývoj **6**
3.1. Sformovanie Kazachstanu 6
3.2. Kazachstan v rokoch 1991–1995 7
3.3. Kazachstan v rokoch 1995–2001 9
3.4. Privatizácia v rokoch 1991–2001 10
3.4.1. Privatizácia malých podnikov a bytového fondu 1991–1992 10
3.4.2. Masová privatizácia a privatizácia poľnohospodárstva 1993–1995 10
3.4.3. Individuálna privatizácia 11
3.5. Kazachstan po roku 2001 12
4. Vývoj v ťažobnom priemysle a hutníctve železných a neželezných kovov **14**
4.1. Hliník 15
4.2. Meď 16
4.3. Zinok a Olovo 17
4.4. Železná ruda 18
4.5. Oceľ 18
4.6. Chróm a mangán 19
4.7. Zlato 20
5. Vývoj v ropnom sektore **21**
5.1. TengizChevrOil 22
5.2. Kashagan 22
5.3. Rafinérie Ropy 23
5.3.1. Pavlodarská rafinéria 23
5.3.2. Rafinéria v Atyrau 24
5.3.3.Rafinéria v Shymkent 24
5.4. Ropovody 25
6. Vývoj v sektore ťažby a spracovania zemného plynu, uhlia a urána **26**
6.1. Zemný plyn 26
6.2. Uhlie 27

6.3. Urán ... 27

7. Zahraničné vzťahy ... 29

7.1. Kazašsko-čínske vzťahy ... 29

7.2. Kazašsko-ruské vzťahy ... 32

7.2.1. Etnický problém ... 33

7.2.2. Spolupráca v energetickom sektore ... 33

7.2.3. Priame zahraničné investície ... 34

7.2.4. Bajkonur ... 34

7.3. Vzťahy s USA ... 35

7.3.1. Ekonomická spolupráca ... 35

7.3.2. Vojenská spolupráca ... 36

7.4. Vzťahy s Tureckom ... 37

7.5. Vzťahy s Iránom ... 37

7.6. Vzťahy s krajinami Strednej Ázie ... 38

7.6.1.Stredoázijská únia ... 38

7.6.2. Spor o právny status Kaspického mora ... 39

7.6.3. Kirgizsko ... 40

7.6.4. Turkmenistan ... 40

7.6.5. Tadžikistan ... 41

7.6.6. Uzbekistan ... 42

7.6.6. Šanghajská organizácia pre spoluprácu ... 43

7.7. Vzťahy s krajinami EU ... 44

7.7.1. Bilaterálne vzťahy s vybranými európskymi krajinami ... 45

Záver ... 47

Zoznam použitej literatúry ... 49

Zoznam skratiek

BTC	*Baku-Tbilisi-Ceyhan (ropovod)*
CICA	*Conference on Interaction and Confidence-Building in Asia*
CNCP	*Čínska národná ropná spoločnosť*
CPC	*Caspian Pipeline Consortium*
KBSE	*Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe*
CACO	*Organizácia pre spoluprácu v Strednej Ázii*
CSTO	*Collective Security Treaty Organization*
EBG	*Eurasian Bank Group*
EIA	*Eurasian Industrial Association*
EÚ	*Európska únia*
ENRC	*Euroasia Natural Resources Corporation*
IMF	*International Monetary Fund*
KMG	*KazMunaiGaz*
KMRC	*Kazakhstan Mineral Resources Corporation*
KSSR	*Kazašská sovietska socialistická republika*
MMG	*MangistauMunaiGaz*
NATO	*North Atlantic Treaty Organization*
NCOC	*North Caspian Operating Company*
OBSE (OSCE)	*Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (Organization for Security and Cooperation in Europe)*
OSN	*Organizácia Spojených národov*
PCA	*Partnership and Cooperation Agreement*
RR-KTF	*RR Kazakhstan Trade and Finance*
SCO	*Shanghai Cooperation Organization*
SNS (CIS)	*Spoločenstvo nezávislých štátov (Commonwealth of Independent States)*
TWG	*Trans World Group*
WTO	*World Trade Organization*

Úvod

Strategická geografická poloha Kazachstanu je významná už od dávnej minulosti. Jeho územím prechádzali hlavné transportné cesty z Európy do Ázie a cez územie Kazachstanu prechádzala aj bájna „Hodvábna cesta“, ktorej význam ale po nástupe moreplavby prudko klesol. Na okraj geopolitického diania sa Kazachstan dostal počas dlhej doby ruskej nadvlády a taktiež aj počas celej doby trvania Sovietskeho zväzu. Moskva nevyužívala naplno potenciál tejto krajiny a z kazašského územia si urobila miesto, kde bola vybudovaná časť gulagov, do ktorých boli posielaní politickí väzni, a taktiež aj testovacie miesto pre jadrové zbrane. Avšak po roku 1991 sa zo stredoázijských krajín dokázal Kazachstan najlepšie transformovať z centrálne plánovanej na trhovú ekonomiku. Pomohli mu k tomu najmä obrovské zásoby nerastných surovín, hlavne ropa, ale taktiež aj zemný plyn, uhlie, urán a takmer všetky druhy železných a neželezných kovov. Nemenej dôležitá je stabilita režimu prezidenta Nazarbayeva. Tento režim je síce často označovaný za autoritársky, avšak etnickým menšinám umožňuje slobodné a bezpečné spolunažívanie. Prezident Nazarbayev sa snaží viesť tzv. multivektorovú politiku, čo znamená udržiavať si korektné vzťahy so všetkými svetovými mocnosťami a diverzifikovať tak exportné cesty pre svoje suroviny.

O Kazachstan, hlavne pre jeho nerastné bohatstvo, prejavujú obrovský záujem hlavní geopolitickí hráči ako Rusko, USA a Čína. Rusko v podstate považuje toto územie za akúsi jeho prirodzenú sféru vplyvu, keďže nie len počas Sovietskeho zväzu, ale aj po jeho rozpade bol Kazachstan výhradne závislý na odbytištiach v Rusku a cez Rusko takisto viedli všetky exportné cesty. USA sa na začiatku 90. rokov snažilo eliminovať bezpečnostné riziko, ktoré sa z Kazachstanu po jeho vzniku stalo. Na jeho území sa nachádzali tisíce jadrových hlavíc, ktorých sa ale Kazachstan za pomoci USA zbavil. Čína prejavuje o toto územie záujem hlavne pre jej zvyšujúci sa energetický dopyt, a preto jej Kazachstan poskytuje možnosť aspoň čiastočne sa zbaviť obrovskej závislosti na rope dovážanej z Perzského zálivu. Okrem týchto troch mocností vstupujú do hry aj ďalší hráči, ako Irán , Turecko a krajiny Európskej únie, ktoré sa usilujú hlavne o spoluprácu v energetickej oblasti a špeciálne firmy z Holandska, Spojeného Kráľovstva a Nemecka nachádzajú v Kazachstane vynikajúce investičné možnosti. Holandsko a Spojené Kráľovstvo patria preto k najväčším investorom v Kazachstane.

V úvode tejto práce je charakterizovaný Stredoázijský región z geografického a socioekonomického pohľadu a ďalšia kapitola je zameraná už len na charakteristiku samotného Kazachstanu. Kapitola č. 3 popisuje historický vývoj s prihliadnutím na vývoj po roku 1991, teda po vzniku samostatného Kazachstanu a samotná podkapitola 3.4. popisuje v akých fázach prebiehala privatizácia v Kazachstane a teda aj transformácia na trhový systém ekonomiky. V kapitole číslo 4 je rozpracovaný celý sektor ťažby a spracovania železných a neželezných kovov, ktorých obrovské zásoby sa v Kazachstane nachádzajú. Dôraz je kladený na jednotlivé podniky a ich predaj investorom, ktorý bol častokrát veľmi kontroverzný, nie len pre cenu, za ktorú boli tieto firmy predávané, ale aj pre samotné firmy, ktoré vystupovali ako investori. Majitelia týchto firiem boli veľmi často verejnosti neznámi, firmy boli registrované offshore, a preto sa vedú polemiky, že v týchto firmách mali záujmy najvyššie vládne články a ľudia blízki prezidentovi Nazarbayevovi.

V ďalšej časti je rozobratý ropný sektor, v ktorom sú okrem najväčšieho ropného poľa popísané aj ropovody, cez ktoré je možné ropu prepravovať. Ďalšia kapitola popisuje aj sektor ťažby a spracovania zemného plynu uhlia a uránu. Kapitola č. 7 je zameraná na bilaterálne vzťahy s hlavnými geopolitickými hráčmi, a taktiež aj so susednými krajinami. Sú tu rozobraté záujmy, ktoré tieto krajiny v Kazachstane majú.

Cieľom práce bolo popísať, akými zložitým vývojom musel Kazachstan od jeho vzniku až po súčasnú dobu prejsť, ako prebiehala transformácia z centrálne plánovanej na trhovú ekonomiku a aj akým spôsobom prešli bohaté nerastné zásoby zo štátnych rúk do súkromnej sféry. Taktiež je dôležité spomenúť, aký majú vplyv tieto bohaté zásoby surovín na vzťahy s najdôležitejšími svetovými geopolitickými hráčmi.

Väčšina materiálov k písaniu tejto práce bola čerpaná z anglicky písanej literatúry, keďže v českom alebo slovenskom jazyku nie sú o tejto problematike vydané takmer žiadne publikácie. Publikácie americkej autorky Sally N. Cummings a britskej autorky Shirin Akiner, ktoré sú odborníčkami na Strednú Áziu poskytli celkový prehľad o tomto regióne. Dôležité bolo aj využitie internetových zdrojov, ktoré poskytli najaktuálnejšie informácie o situácii v Kazachstane. Menovite to bola internetová stránka Radio Free Europe/Radio Liberty a stránky agentúry Reuters, od ktorých sa očakáva, že poskytujú nezaujaté a objektívne informácie. Taktiež bol dôležitým zdrojom portál EURASIANET.org.

1. Charakteristika Stredoázijského regiónu

Pre pomenovanie Stredná Ázie existuje viacero definícií. Podľa delenia OSN[1] a podľa UNESCO[2] tento región tvorí päť krajín: Turkmenistan, Tadžikistan, Kirgizsko, Uzbekistan a Kazachstan. Podľa CIA World Factbook tvorí Strednú Áziu okrem týchto piatich krajín aj Rusko.[3] Dôležitá poloha týchto štátov bola v minulosti využívaná ako transportný koridor, cez ktorý viedla v minulosti aj Hodvábna cesta.

Územie Strednej Ázie je veľmi rôznorodé. Veľkú časť územia pokrývajú trávnaté stepi, časť územia je pokrytá aj púšťami Kara-kum a Kyzyl-kum a polopúšťami. Na východe sa nachádza pohorie Ťanšan. Jeho najvyšší bod, Štít Víťazstva, zároveň najvyšší bod Kirgizska, siaha do výšky 7439 m.n.m. Druhý najvyšší štít pohoria Ťanšan je Chan Tengri (6995 m.n.m.), ktorý je zároveň najvyšší bod Kazachstanu.[4] Na území dnešného Tadžikistanu sa rozprestiera pohorie Pamír a jeho najvyšší bod, Quallai Ismoil Somoni (7495 m.n.m) bol aj najvyšší vrch niekdajšieho Sovietskeho zväzu. V Strednej Ázii sa nachádzajú aj veľké vodné plochy ako Kaspické more, Aralské jazero a jazero Balchaš. Hlavne Kaspické more je v súčasnosti dôležitým geopolitickým centrom záujmov.

Poľnohospodárstvo tvorí aj v súčasnosti najdôležitejší zdroj príjmov v Tadžikistane, Uzbekistane a Kirgizsku a najdôležitejším zdrojom príjmov do ekonomiky v Kazachstane a Turkmenistane je nerastné bohatstvo. V Strednej Ázii sa nachádzajú obrovské zásoby ropy a zemného plynu, ako aj železných a neželezných kovov, uhlia a uránu.

Všetky tieto krajiny tvorili súčasť Sovietskeho zväzu. Kazachstan je z nich rozlohou najväčší najbohatší na nerastné suroviny, Uzbekistan má zase najvyšší počet obyvateľov, a to viac ako 28 128 000.[5] Najrozšírenejším náboženstvom v krajinách Strednej Ázie je islam.

[1] United Nations Cartographic Section, General Maps, Central Asia, [on-line] cit:[2011-5-5], http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/centrasia.pdf
[2] Focus on Central Asia- Introduction, [on-line] cit:[2011-5-5], http://www.unesco.org/webworld/focus_central_asia/index.html
[3] CIA World Factbook, [on-line] cit:[2011-5-5], https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_cas.html
[4] KOL. AUTOROV, *Atlas Sveta – Nový Obraz Zeme*, Bratislava: Ikar, 2005, str. 240
[5] CIA World Factbook, [on-line] cit:[2011-5-5], https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html

2. Charakteristika Kazachstanu

Rozloha 2 717 300 km^2 robí Kazachstan najväčšou Stredoázijskou republikou a 9. najväčšou krajinou na svete, je to taktiež najväčšia vnútrozemská krajina na svete[6]. Je to krajina, ktorej územie sa delí medzi dva kontinenty, Európu[7] a Áziu. Má piatich susedov: Turkmenistan, Uzbekistan a Kirgizsko na juhu, Rusko na severe a Čínsku autonómnu provinciu Sin-ťiang na východe. Jednu tretinu územia pokrýva step. Pri jeho obrovskej rozlohe je pozoruhodné, že v podľa oficiálneho sčítania obyvateľstva v roku 2009 žilo v Kazachstane iba 16 009 597[8] ľudí a teda priemerná hustota obyvateľstva je približne 5,9 obyv./km^2. Avšak oproti roku 1999, kedy žilo na území Kazachstanu 14 981 281 ľudí[9], došlo k 6,9% nárastu. Tento nárast môže mať za následok politika prezidenta Nazarbayeva, ktorý všetkých Kazachov, ktorí v minulosti emigrovali láka k návratu do rodnej vlasti.

Hlavné mesto Kazachstanu, Astana, ktoré sa stalo jeho hlavným mestom až v roku 1997, ale nie je jeho najväčším mestom. V Astane v roku 2009 žilo 613 006 ľudí a v najväčšom a bývalom hlavnom meste Almaty v roku 2009 žilo 1 365 632 ľudí.

Po vzniku Kazachstanu etnickí Kazachovia tvorili iba niečo nad 40 % obyvateľstva, Rusi približne 37 %.[10] Keď by sme k Rusom pripočítali aj Ukrajincov a Bielorusov, tak Kazachovia, ako turkický národ boli oproti Slovanom v menšine. Počas sovietskych čias Stalin nariadil deportáciu mnohých národov na územie dnešného Kazachstanu, napríklad Ukrajincov, Kórejcov, Povolžských Nemcov a iných. Podľa výsledkov posledného sčítania obyvateľstva z roku 2009, ktoré je dostupné z oficiálnych stránok štatistického úradu Kazachstanu je národnostné zloženie obyvateľstva nasledovné: 63.1 % Kazachovia, 23.7 % Rusi, 2.9 % Uzbeci, 2.1 % Ukrajinci, 1.4 % Ujguri, 1.3 % Tatári, 1.1 % Nemci a 4.5 % predstavujú ostatné národnosti.[11] Nielen od vzniku Kazachstanu, ale aj od sčítania v roku 1999 je to veľká zmena. Pri sčítaní 1999 uvádzalo svoju národnosť ako kazašskú len 53,4 %, ruskú 29,9 %, ukrajinskú 3,7 %, uzbeckú 3,5 % a tatársku 1,7 %.

---

[6] ak sa budeme držať názoru, že Kaspické more je jazero, viz str. 39-40, 7.6.2. Spor o právny status Kaspického mora

[7] Na západ od rieky Ural

[8] Oficiálne sčítanie obyvateľstva 2009,Štatistický úrad Kazachstanu, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z http://www.stat.kz/p_perepis/Documents/Перепись_краткие итоги.rar

[9] ibid.

[10] MATUSZKIEWICZ, D. The language issue in Kazakhstan – institutionalizing new ethnic relations after independence, *Economic and Environmental Studies*, jún 2010, vol. 10, No. 2, str. 214

[11] Štatistický úrad Kazachstanu, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.stat.kz/p_perepis/Documents/Перепись_краткие итоги.rar

Čo sa týka religiózneho zloženia, podľa kazašského štatistického úradu islam vyznáva 70,8 % a kresťanstvo 26,2 %.[12] Podľa CIA World Factbook ale tvoria moslimovia len 47 % a kresťania 46 %.[13] Oficiálnym štátnym jazykom je Kazaština a Ruština je používaná v každodennom a obchodnom styku a je určená ako „jazyk medzietnickej komunikácie".

Administratívne sa Kazachstan delí na 14 oblastí: *Západokazašská oblasť, Atyrauská oblasť, Mangystauská oblasť, Akťubinská oblasť, Kostanajská oblasť, Severokazašská oblasť, Akmolská oblasť, Pavlodarská oblasť, Východokazašská oblasť, Karagandská oblasť, Kyzylordská oblasť, Juhokazašská oblasť, Žambylská oblasť, Almatinská oblasť* a tri mestá so špecifickým postavením: *Almaty, Astana a Bajkonur*, ktoré je pod ruskou správou. Rusko s Kazachstanom podpísalo v roku 2004 zmluvu, ktorá predlžuje prenájom Bajkonuru do roku 2050. [14]

Podľa freedomhouse.org má Kazachstan status neslobodnej krajiny a politické práva a občianske slobody sú hodnotené stupňami 6 a 5 zo 7, pričom stupňom 7 sú hodnotené najneslobodnejšie krajiny na svete. Hlavou štátu je od vzniku Kazachstanu prezident Nursultan Nazarbayev a od 10. 1. 2007 je šéfom vlády premiér Karim Masimov. Ministri sú menovaní prezidentom. Proprezidentská strana Nur-Otan má pod kontrolou všetky zložky politického života a po voľbách v roku 2009 má v parlamente 100% zastúpenie.[15]

[12] Štatistický úrad Kazachstanu, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.stat.kz/p_perepis/Documents/Перепись_краткие итоги.rar

[13] CIA World Factbook, Kazachstan, [on-line], cit:[2011-5-5], https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz.html

[14] Надавив на Казахстан, Россия получила Байконур до 2050 г, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.marker.ru/news/395

[15] Country Report, Kazakhstan 2010, freedomhouse, [on-line], cit:[2011-5-5], http://freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2010&country=7850

3. Historický vývoj

Kazachovia sú turkický národ, ktorý sa usadil na území dnešného Kazachstanu približne v 6. storočí. Cez toto územie prechádzala starobylá Hodvábna cesta, čo bola obchodná cesta, ktorá spájala východnú a západnú civilizáciu. Do konca 17. storočia sa sformovali tri hlavné zoskupenia, Veľká, Stredná a Malá Horda a každej z nich velil vlastný chán. Toto členenie Kazašskej spoločnosti vydržalo až do Sovietskych čias.[16]

3.1. Sformovanie Kazachstanu

Krátko po tom, ako Februárová revolúcia v roku 1917 spôsobila abdikáciu cára Mikuláša II., bol sformovaný čiastočne nezávislý Kazašský štát, nazývaný Alaš Orda pod vedením Alikhana Bokeikhanova. Tento štát vydržal len menej ako tri roky pretože sa Kazachovia dostali pod nadvládu boľševikov. V roku 1920 bola vytvorená Kirgizská Autonómna Sovietska Socialistická republika.[17]. Kirgizská autonómna sovietska socialistická republika bola na Kazašskú autonómnu sovietsku socialistickú republiku premenovaná až v roku 1925. V roku 1936 dostala Kazašská ASSR štatút zväzovej republiky a stala sa Kazašskou sovietskou socialistickou republikou (KSSR), ktorou ostala až do vyhlásenia nezávislosti v roku 1991.

Jednou z najvýraznejších postáv Kazachstanu počas obdobia Sovietskeho zväzu bol Dinmukhamad Konayev. Prvým tajomníkom Komunistickej strany Kazachstanu bol od januára 1960 do decembra 1962. Z postu bol odvolaný N. S. Chruščovom, pretože Konayev nesúhlasil s jeho zámerom pričleniť niektoré územia na juhu Kazachstanu k Uzbekistanu.[18] Prvým tajomníkom sa znovu stal v decembri 1964, keď bol N. S. Chruščov nahradený Leonidom Brežnevom. Svoj post 1. tajomníka Komunistickej strany Kazachstanu si udržal až do decembra 1986. V roku 1986 bol Konayev odvolaný z funkcie a nahradený etnickým Rusom Gennadiim Kolbinom, čo vo viacerých mestách Kazachstanu vyvolalo vlnu nepokojov. Tie utíchli až potom, ako bol v júni 1989 Kolbin na poste prvého tajomníka KSK nahradený etnickým Kazachom Nursultanom Nazarbayevom.

V septembri 1989 predstavil Nazarbayev nové politické a administratívne reformy, ktoré zaisťovali väčšie právomoci predsedovi Najvyššieho Sovietu Kazachstanu. Do tohto postu bol Nazarbayev zvolený až vo februári 1990 a získal také

[16] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London: Routledge 2006, str. 222

[17] V tom čase nazývali Rusi Kazachov Kirgizovia alebo Kirgizo-kazachovia aby ich odlíšili od Kozákov; ibid.

[18] Background Note: Kazakhstan, U.S. Department of State, Country Info, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5487.htm

právomoci, že sa stal de facto hlavou štátu. Dňa 25. marca 1990 sa konali voľby do Najvyššieho sovietu Kazachstanu. 342 z 360 kresiel získala KSK a ostatné kreslá nezávislí[19], pretože žiadna opozičná strana nekandidovala. Za menej ako mesiac po voľbách zmenil Nazarbayev po vzore Gorbačova svoje predsedníctvo v Najvyššom Soviete na úrad prezidenta, čo potvrdilo aj parlamentné hlasovanie.[20] Dňa 25. októbra 1990 vyhlásil kazašský parlament Kazachstan za suverénny štát.

Avšak 17. marca 1991 sa konalo referendum za zachovanie Sovietskeho zväzu. Až 94,1 % ľudí hlasovalo v Kazachstane za zachovanie ZSSR[21] a jeho zachovanie odhlasovali ľudia v 9 z 15 krajín zväzu. Tento výsledok dal Gorbačovovi malé povzbudenie, a preto bola v lete 1991 navrhnutá nová zväzová zmluva, ktorá mala byť podpísaná v auguste. Zmluva ale nebola podpísaná pre pokus o prevrat, ktorý sa odohral v Moskve. Toto bol posledný Gorbačovov pokus o udržanie Sovietskeho zväzu.

Nazarbayev bol priamo zvolený prvým prezidentom, ako jediný kandidát až 1. decembra 1991. V tom čase už rezignoval na post 1. Tajomníka Komunistickej strany Kazachstanu. Dňa 16. decembra 1991 bol Kazachstan Najvyšším Sovietom vyhlásený za nezávislý štát.[22] Iba päť dní na to, 21. decembra, podpísali lídri 11 z 15 bývalých zväzových republík zmluvu o sformovaní Spoločenstva nezávislých štátov (SNS), tzv. Alma –Atskú deklaráciu, čím Sovietsky zväz zanikol.

3.2. Kazachstan v rokoch 1991–1995

Nazarbayev sa už od roku 1990 snažil upevniť štátnu kontrolu nad obrovským nerastným bohatstvom. Toto sa stalo obzvlášť dôležité po tom, ako sa Nazarbayev dozvedel, že Gorbačov vyjednával s Americkou spoločnosťou Chevron[23], ktorá mala odkúpiť ropné polia Tengiz pri Kaspickom mori. Gorbačov tieto rokovania s Nazarbayevom nekonzultoval až do doby, kedy boli jednania už takmer na konci. Na naliehane Nazarbayeva Moskva v júni 1991 prenechala Kazachstanu kontrolu nad nerastnými zdrojmi. Prvým premiérom Kazachstanu sa v roku 1991 stal etnický Ukrajinec Sergei Tereshchenko.

Kazachstan sa stal členskou krajinou OSN v marci 1992. Dňa 28. 1. 1993 bola po dlhých diskusiách prijatá nová ústava. Zaručovala vytvorenie demokratickej

[19] NOHLEN, D. GROTZ, F. HARTMANN, C. *Elections in Asia: A data handbook, Middle East, Central Asia, and South Asia*, Volume I, Oxford: Oxford University Press, 2002, str. 420
[20] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London: Routledge 2006, str. 222
[21] ibid. str. 224
[22] ako posledná zväzová republika, ktorá tak učinila
[23] POMFRED, R, Constructing market-based economies in Central Asia: A natural experiment?, *The European Joural of Comparative Economics*, 2010, vol. 7, No.2, str. 452

spoločnosti a rovnaké postavenie všetkým občanom bez ohľadu na ich rasu, náboženstvo, národnosť, pohlavie, sociálny pôvod a podobne.

V parlamente, zvolenom ešte v roku 1990, sa vytvorili dve skupiny poslancov. Na jednej strane boli tí, ktorí podporovali Nazarbayevove pro-tržné reformy, na strane druhej tí, ktorí navrhovali čiastočné obnovenie ekonomického aparátu zo sovietskych čias. Pro-reformná časť poslancov v decembri 1993 hlasovala pre jeho rozpustenie. Nazarbayev toto hlasovanie uznal a okamžite parlament rozpustil.

Nové voľby, ktoré sa konali v marci 1994 dali jasnú väčšinu podporovateľom prezidenta Nazarbayeva, a boli kritizované zahraničnými pozorovateľmi, najmä Konferenciou o bezpečnosti a spolupráci v Európe (KBSE).[24] Mnoho neúspešných kandidátov podalo sťažnosť na Ústavný súd čo vyústilo až v prekvapivé rozhodnutie Ústavného súdu, že voľby z roku 1994 sú neplatné a zrušené[25]. Nazarbayev toto rozhodnutie vetoval, ale súd jeho veto prelomil, a tak 11. marca 1995 prezident Nazarbayev rozpustil parlament.

Krátko na to, 29. apríla 1995, sa konalo celorepublikové referendum, ktoré malo Nazarbayevovi predĺžiť volebné obdobie do decembra 2000. Celkom 95,4 % zúčastnených hlasovalo v prospech predĺženia. To umožnilo prezidentovi vyhnúť sa prezidentským voľbám, ktoré boli naplánované na rok 1996 a v ktorých mohol mať až dvoch protikandidátov: Olzhasa Suleimanova a Gaziza Aldamzharova[26]. O štyri mesiace na to bola v referende 89,1 % voličov odhlasovaná nová ústava. Platnosť nadobudla 6. septembra 1995 a Supreme Kenges bol nahradený 2 komorovým parlamentom.[27] Nová ústava dala prezidentovi tiež právo vydávať dekréty, ktoré majú váhu ústavného zákona[28]

V októbri 1994, po tom ako vláda podala demisiu, bol novým premiérom menovaný Akezhan Kazhegeldin. Kazhegeldin bol veľkým zástancom privatizácie a počas jeho pôsobenia bola do súkromných rúk prevedená väčšina najväčších a najdôležitejších kazašských spoločností. [29]

V septembri 1995 bolo prezidentským dekrétom potvrdené, že hlavné mesto bude presunuté z Almaty do Akmoly. Presun hlavného mesta mal mnoho zástancov, ale

[24] KBSE je predchodca Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe OBSE
[25] GLEASON, G. *Markets and Politics in Central Asia: Structural Reform and Political Change*, London: Routledge, 2003. str. 55
[26] CUMMINGS, S. N. *Kazakhstan: Power and the Elite*, London: I.B.Tauris, 2005. str. 26
[27] 2 komorový parlament sa skladal z 47- členného Senátu a 67-členného Majlisu.
[28] GLEASON, G. *Markets and Politics in Central Asia: Structural Reform and Political Change*, London: Routledge, 2003. str. 55
[29] FULLER, L. Kazakhstan's Kazhegeldin conspicuous by his absence, Asia Times Online, 18. 9. 1999, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.atimes.com/c-asia/AI18Ag02.html

aj protivníkov. Hlavnými argumentmi pre presun bola lokalita Almaty v blízkosti oblasti s nestabilným podložím, ktorá je ľahko zasiahnuteľná zemetrasením. Ďalším faktorom bola aj blízkosť čínskych hraníc a podľa prezidenta Nazarbayeva aj rozšírenie bohatstva a rozprúdenie ekonomiky v severných regiónoch štátu. Podľa neoficiálnych zdrojov to bolo aj zo strachu pred separatistickými tendenciami ruského obyvateľstva, ktoré je rozšírené hlavne v severnej časti Kazachstanu.

3.3. Kazachstan v rokoch 1995–2001

Ústavou z roku 1995 si prezident Nazarbayev upevnil ešte viac svoje postavenie. Dňa 22. 9. 1997 bol zo svojho postu odvolaný premiér Kazhegeldin a v októbri 1997 bol nahradený Nurlanom Balgimbayevom. Balgimbayev bol bývalý šéf spoločnosti KazakhOil a na verejnosti bol známy ako oponent privatizácie. Balgimbayev nariadil preveriť kontrakty s firmami, ktoré odkúpili podiely v štátnych firmách. Mnoho kontraktov bolo následne zrušených a niektoré firmy prešli naspäť do rúk štátu.[30] Ako nové hlavné mesto bola Akmola inaugurovaná v novembri 1997 a v máji 1998 bola premenovaná na Astanu, v preklade „hlavné mesto“.

Prezidentské voľby, ktoré sa mali konať v roku 2000 boli posunuté o rok skôr a konali sa v januári 1999. Nazarbayev bol znovu zvolený a získal 81 % hlasov. V októbri 1999 rezignoval na svoj post premiér Balgimbayev a nahradený bol Kasymzhomartom Tokayevom. Balgimbayev sa vrátil na svoj pôvodný post ako prezident spoločnosti KazakhOil.[31] Voľby do Majilisu sa konali v októbri 1999 a proprezidentská strana Otan získala 23 kresiel, nezávislí 34 kresiel.[32]

V júni 2000 bol schválený zákon, ktorý prezidentovi Nazarbayevovi dáva právomoci, ako napríklad možnosť dávať rady vláde a vystupovať na rokovaniach parlamentu, aj po jeho odchode z postu prezidenta.[33] V septembri 2001 bol bývalý premiér Kazhegeldin v neprítomnosti odsúdený na 10 rokov väzenia za zneužívanie právomocí verejného činiteľa, úplatkárstvo, daňové úniky a nedovolené držanie zbrane.

[30] KAZAKHSTAN - Nurlan Balgimbayev - President of KazakhOil, AllBusiness.com, 27.8.2001, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.allbusiness.com/government/802261-1.html
[31] ibid.
[32] Kazakhstan, Parliamentary Chamber: Mazhilis, Elections held in 1999, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_99.htm
[33] Kazakh Report: June 16, 2000, Kazakh Parliament To Discuss Nazarbaev's Possible Powers After His Future Retirement, Radio Free Europe/Radio Liberty, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.rferl.org/content/article/1343462.html

Proces bol podľa vyjadrení Kazhegeldina a aj iných opozičných lídrov údajne politicky motivovaný.[34]

3.4. Privatizácia v rokoch 1991–2001

Privatizácia v Kazachstane prešla v rokoch 1991 až 2001 podľa (Cummings 2005) tromi hlavnými fázami:

a) privatizácia malých podnikov a bytového fondu 1991-1992

b) masová privatizácia a privatizácia poľnohospodárstva 1993-1995

c) individuálna (case-by-case) privatizácia 1995-2001

a bola rozdelená do troch kategórií, podľa počtu zamestnancov v podnikoch na:

- Privatizácia malých podnikov(do 200 zamestnancov)
- Masová privatizácia stredne veľkých podnikov (do 5000 zamestnancov)
- Individuálna privatizácia veľkých podnikov (nad 5000 zamestnancov)

3.4.1. Privatizácia malých podnikov a bytového fondu 1991–1992

Privatizácia bytového fondu sa uskutočňovala pomocou kupónov, ktoré boli pridelené občanom podľa ich odpracovaných rokov.[35] Počet kupónov, ktoré obdržal priemerný pracujúci človek, bol dostatočný na to, aby si z neho mohol kúpiť jednoizbový byt. Ak človek nemal dostatok kupónov, tak si mohol zvyšok doplatiť v peniazoch.[36] Obyvatelia avšak mali zakázané si medzi sebou tieto kupóny predávať. Povolené bolo len poskytnutie kupónov priamemu príbuznému vo forme daru.[37]

3.4.2. Masová privatizácia a privatizácia poľnohospodárstva 1993–1995

Hlavnou úlohou druhej fázy privatizácie bolo previesť do súkromných rúk stredne veľké podniky a dokončiť privatizáciu malých podnikov a štátneho bytového fondu. Do konca roku 1994 bolo privatizovaných najmenej 55 % malých podnikov.[38] Privatizácia primárneho sektora bola obmedzená len na predaj, prenájom alebo presun majetku alebo poľnohospodárskych zvierat, pričom odpredaj poľnohospodárskej pôdy bol vyňatý z privatizácie.[39]

---

[34] Sentence Passed On Former Kazakh Premier, Newsline – 6. 9. 2001, Radio Free Europe/Radio Liberty, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.rferl.org/content/article/1142479.html

[35] JEFFRIES, I. *The Caucasus and Central Asian Republics at the Turn of the Twenty-first Century: A Guide to the Economies in Transition*, London: Routledge, 2003. str. 201

[36] MITRODANSKAYA, Y. Privatisation as an international phenomenon: Kazakhstan, *American University International Law Review*, 1999, vol. 14, No. 5, str. 1424

[37] ibid.

[38] JEFFRIES, I. *The Caucasus and Central Asian Republics at the Turn of the Twenty-first Century: A Guide to the Economies in Transition*, London: Routledge, 2003. str. 202

V marci 1995 bol vydaný zákon o privatizácii, ktorý bol založený na českom kupónovom systéme[40] Všetci obyvatelia Kazachstanu dostali kupóny v rovnakom množstve, ktoré mohli investovať do rôznych Investičných privatizačných fondov(IPF).[41] Medzi vlastníkmi týchto fondov prevládala ale nespokojnosť, že do privatizačného procesu nie sú zahrnuté aj najväčšie štátne podniky a privatizovaný je iba ľahký priemysel. Počas tohto programu 1993–1995 bolo určených k privatizácii celkovo 1700 podnikov Do začiatku roka 1996 bolo 60 % týchto podnikov prevedených do súkromných rúk a súkromní vlastníci mali väčšinový podiel v 43 % z týchto podnikov.[42]

3.4.3. Individuálna privatizácia

Individuálna privatizácia (case-by-case privatisation) bola predstavená na začiatku roka 1993. Prvý veľký podnik, ktorý bol prevedený do súkromných rúk bola firma Almaty Tobaco a predaj americkému tabakovému gigantu Philip Morris bol spečatený v novembri 1993. Bol to do tej doby najväčší samostatný investičný zahraničný projekt a Philip Morris mal preinvestovať 300 miliónov USD. [43]

Po obsadení Akezhana Kazhegeldina na post ministerského predsedu, boli v tretej fáze privatizácie predstavené tzv. manažérske kontrakty. Išlo o kontrakty, v ktorých veľké podniky vo vlastnícke štátu dostali manažment zo zahraničnej firmy. Vo väčšine prípadov bol na začiatku kontraktu prísľub, že ak manažment uspeje a splní podmienky stanovené v kontrakte, bude mať zahraničná firma prednostne možnosť tento podnik odkúpiť. V prípade neúspechu mohol štát od týchto kontraktov ustúpiť a v mnohých prípadoch tak aj učinil.[44] Pod zahraničný manažment bolo daných 47 z najväčších podnikov[45] a predaná bola aj oceliareň Kermet v meste Temirtau v regióne Karaganda, v tom čase jedna z najväčších oceliarní na svete, závody na spracovanie medi, chrómu a hliníka ako aj mnoho spoločností spracujúcich ropu a zemný plyn.[46]

---

[39] Cummings Sally N., Kazakhstan: Power and Elite., GBR: I.B.Tauris, 2005. str. 29
[40] CUMMINGS, S. N. *Kazakhstan: Power and the Elite*, London: I.B.Tauris, 2005. str. 30
[41] občania nesmeli tieto kupóny investovať priamo do podnikov, muselo to byť sprostredkovane, cez IPF.
[42] JEFFRIES, I. *The Caucasus and Central Asian Republics at the Turn of the Twenty-first Century: A Guide to the Economies in Transition*, London: Routledge, 2003. str. 203
[43] Company News; Philip Morris To Build Cigarette Plant In Kazakhstan, 20. 10. 1994, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nytimes.com/1994/10/20/business/company-news-philip-morris-to-build-cigarette-plant-in-kazakhstan.html
[44] MITRODANSKAYA, Y. Privatisation as an international phenomenon: Kazakhstan, *American University International Law Review*, 1999, vol. 14, No. 5, str. 1429
[45] JEFFRIES, I. *The Caucasus and Central Asian Republics at the Turn of the Twenty-first Century: A Guide to the Economies in Transition*, London: Routledge, 2003. str. 203
[46] MITRODANSKAYA, Y. Privatisation as an international phenomenon: Kazakhstan, *American University International Law Review*, 1999, vol. 14, No. 5, str. 1431

Peniaze z privatizácie šli na začiatku do Štátneho rezervného fondu, Štátneho fondu na ekonomickú stabilizáciu a Špeciálneho fondu štátneho majetku. Prezident mohol podľa zákona rozhodovať, kam budú peniaze alokované. Neskôr boli peniaze presunuté priamo do štátneho rozpočtu a alokované podľa rozpočtových potrieb.[47]

Privatizácia malých podnikov bola oficiálne dokončená v roku 1997 a celkovo bolo sprivatizovaných prostredníctvom aukcií a kupónov 13000 podnikov. 5000 stredne veľkých (51 %) 1000 veľkých (33 %) a 330 veľmi veľkých podnikov avšak do roku 2000 stále ostali vo väčšinovom vlastníctve štátu.[48]

3.5. Kazachstan po roku 2001

Premiér Tokayev ohlásil v januári 2002 rezignáciu a na jeho poste ho nahradil Imangali Tasmagabetov. V júli 2002 podpísal prezident Nazarbayev zákon, ktorý určoval, že všetky politické strany musia mať minimálne 50 000 členov a do apríla 2003 sa musia všetky strany znovu zaregistrovať. Týmto zákonom obmedzil činnosť viacerých opozičných strán a mnoho opozičných lídrov bolo obvinených a odsúdených. Tí označili ich odsúdenia za politicky motivované.[49]

Predstavitelia Arménska, Bieloruska, Kazachstanu, Kirgizska, Ruska a Tadžikistanu v máji 2002 založili bezpečnostnú alianciu *Organizáciu zmluvy o kolektívnej bezpečnosti.* v roku 2006 sa k nim pripojil Uzbekistan.[50]

11. júna 2003 ohlásil svoju rezignáciu premiér Tasmagambetov a bol nahradený Daniyalom Akhmetovom.

Najstaršia dcéra prezidenta Darigha Nazarbayeva založila v októbri 2003 politickú stranu „Asar“, ktorá je údajne centralistická, ale nebolo pochýb, že je výrazne pro-prezidentrská a mala úmysel kandidovať v jesenných parlamentných voľbách roku 2004. V týchto voľbách získala nie prekvapivo väčšinu kresiel 42, pro-prezidentská strana Otan, nezávislí získali 18 kresiel, agrárna strana- strana pracujúcich (tiež pro-prezidentská) 11 kresiel, Asar získala 4 kreslá a 2 opozičné strany len po jednom mandáte.[51] Voľby boli kritizované viacerými opozičnými aktivistami, rovnako ako aj

[47] MITRODANSKAYA, Y. Privatisation as an international phenomenon: Kazakhstan, *American University International Law Review*, 1999, vol. 14, No. 5, str. 1431

[48] JEFFRIES, I. *The Caucasus and Central Asian Republics at the Turn of the Twenty-first Century: A Guide to the Economies in Transition*, London: Routledge, 2003. str. 204

[49] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London: Routledge 2006, str. 221

[50] Collective Security Treaty Organization (CSTO), GlobalSecurity.org, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.globalsecurity.org/military/world/int/csto.htm

[51] Final Kazakh Election Results Announced, 5. 10. 2004, Radio Free Europe/Radio Liberty, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.rferl.org/content/article/1055161.html

OBSE. Prezidentské voľby sa konali v roku 2005 a v nich, taktiež nie prekvapivo, získal prezident Nazarbayev 91,15 % hlasov. OBSE ich monitorovala a označila za neférové.[52]

V parlamentných voľbách v roku 2007 získala pro-prezidentská strana Nur-Otan všetkých 98 kresiel a zhruba 88 % hlasov. Pozorovatelia OBSE označili, že nastal v Kazachstane istý pokrok, avšak voľby stále nevykazovali demokratické štandardy.[53] Do premiérskeho kresla sa posadil Karim Masimov, ktorý v ňom nahradil Daniyala Akhmetova. [54]

Kazašský parlament v júni 2010 schválil návrh zákona, ktorý prezidentovi udeľuje titul „vodca národa“, zbavuje ho trestnej zodpovednosti a udeľuje rôzne iné privilégiá. Prezident však tento zákon nepodpísal a posunul prezidentské voľby z roku 2012 o rok skôr, na rok 2011.[55]

V roku 2010 predsedal Kazachstan Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) a viedol aj summit v Astane. Kazachstan sa snažil svoje predsedníctvo zamerať na bezpečnosť a nie na ľudské práva, ako to bolo u predchádzajúcich krajín. Za dôraz kládol zlepšenie stability v Kirgizsku a Afganistane. Kazašský minister zahraničných vecí Kanat Saudabayev navštívil počas predsedníctva mnoho konfliktných zón, mimo iných Náhorný Karabach, Južné Osetsko, Abcházko a Podnestersko za cieľom otvoriť konštruktívny dialóg.[56] Predsedníctvo ukázalo Kazachstan vo veľmi dobrom svetle.

V apríli 2011 sa konali prezidentské voľby. Prezident Nazarbayev v nich získal 95,5 % hlasov a bude vládnuť ďalších päť rokov.[57] Jeho drvivé víťazstvo mnohí opoziční lídri považujú za vyústenie dlhoročnej snahu o potlačovanie opozície a opozičných médií.

---

[52] Republic of Kazakhstan, Presidential Elections, 4. December 2005, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.osce.org/odihr/elections/kazakhstan/16553

[53] STERN, D. L. Party of Kazakh President Sweeps Seats in Parliament, 20. 8. 2007, NY Times, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nytimes.com/2007/08/20/world/asia/20kazakh.html

[54] New Government Formed In Kazakhstan, 11. 1. 2007, Radio Free Eurpe/Radio Liberty, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.rferl.org/content/article/1073930.html

[55] Prezident Kazachstánu odmítl titul a privilegia 'vůdce národa', 4. 6. 2010, lidovky.cz, , [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.lidovky.cz/prezident-kazachstanu-odmitl-titul-a-privilegia-vudce-naroda-pu3-/lide.asp?c=A100604_215528_lide_mev

[56] Kazakhstan politics: Chairing the OSCE, 23. 12. 2010, EIU ViewsWire, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eiu.com/index.asp?layout=VWArticleVW3&article_id=727699657&region_id=420000442&refm=vwReg&page_title=Latest+regional+analysis&rf=0

[57] Nazarbayev re-elected Kazakh president – commission, 4. 4. 2011, Reuters, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.reuters.com/article/2011/04/04/kazakhstan-election-result-hold-hold-idUSLDE7320FT20110404

4. Vývoj v ťažobnom priemysle a hutníctve železných a neželezných kovov

Vývoj v ťažobnom priemysle a hutníctve (rovnako v hutníctve železných aj neželezných kovov) mal po roku 1991 v podstate rovnaký priebeh vo väčšine závodov. Firmy v tomto odvetví po rozpade Sovietskeho zväzu zaznamenávali pokles vo výrobe, odbyte a často sa ocitali na pokraji bankrotu. Privatizácia a predaj týchto firiem vo väčšine prípadov začínala podpisom manažérskeho kontraktu, ktorý zahŕňal, po splnení kritérií stanovených vládou, možnosť neskoršieho odkupu podielu v týchto firmách. Mnoho z manažérskych kontraktov bolo ale po čase zrušených pre nedodržanie podmienok a pre neschopnosť dostať firmu do plusových čísel. Tieto firmy boli potom ponúknuté na predaj inému investorovi, respektíve si rozhodujúci podiel nechal vo vlastníctve štát.

V odvetví hutníctva neželezných kovov ostali len tri veľké firmy s takmer monopolným postavením: Hliník je kontrolovaný firmou ENRC (člen skupiny Eurázijskej Banky), meď je pod kontrolou firmy Kazakmys[58], zinok je pod firmou Glencore a o ťažbu a výrobu olova sa delí firma Glencore a RR- Kazakhstan Trade and Finance.

Čo sa týka hutníctva železných kovov, to je kontrolované len dvoma firmami: ENRC, ktorá vlastní väčšinový podiel v najväčšej bani na železnú rudu a má monopol v ťažbe chrómu a ArcelorMittal, ktorý vlastní najväčšiu oceliareň a taktiež aj niekoľko menších baní na železnú rudu.

Väčšina kontraktov bola podpísaná za zatvorenými dverami a detaily zmlúv nie sú vo väčšine prípadov verejnosti známe. Známe sú často iba ceny, za aké sa tieto firmy predali a to nastoľuje polemiky, či neboli tieto firmy predávané hlboko pod cenu.

Mnoho firiem, ktorým boli závody zo začiatku prenechané, boli často registrované offshore a ich skutoční majitelia neboli a nie sú známi. Existujú ale indície, že vo vedení týchto firiem sa nachádzali blízki spolupracovníci a členovia rodiny prezidenta Nazarbayeva ako aj iní vysoko postavení politici.[59]

[58] Kazakhmys patrí pod firmu Samsung

[59] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 103

4.1. Hliník

Kazachstan bol najväčší producent oxidu hlinitého[60] v bývalom Sovietskom zväze. Na území Kazachstanu sa vyrábal v jedinom závode a to v meste Pavlodar. Bauxit dodávaný do tohto závodu sa ťažil v mestách Turgaj a Krasnooktyabrskiy v provincii Kostanaj v severnej časti krajiny. Na konci roku 1994 bol tento závod na pokraji bankrotu daný pod päťročný manažérsky kontrakt spoločnosti registrovanej na Britských panenských ostrovoch a známej pod názvom Whiteswan Ltd. Bol to v skutočnosti joint-venture firiem Trans World Group (TWG) a Kazakhstan Mineral Resources Corporation (KMRC), člen skupiny Euroázijskej Banky[61].

Do konca roku 1995 odkúpilo Whiteswan Ltd. 52,75% podiel v pavlodarskom závode za 22,1 milióna USD, s prísľubom budúcich investícií vo výške 123 mil. USD a splatenia dlhu vo výške 24,5 mil. USD. [62] Konzorcium TWG/KMRC odkúpilo aj závody na ťažbu bauxitu a to za 11,3 mil. USD a prísľubom investícií vo výške 30 mil. USD.[63] Z pavlodarského závodu a dvoch ťažobných bauxitových závodov bola vytvorená nová joint-stock korporácia Aluminium of Kazakhstan.

Partnerstvo KMRC a TWG sa rozpadlo po tom, ako v rokoch 1996 a 1997 klesli spoločnosti zisky. Vláda prestala podporovať Whiteswan a TWG bol z Kazachstanu nútený odísť.[64] Aluminium of Kazakhstan zrejme vďaka veľmi silnej lobby v najvyšších politických kruhoch mohlo za podpory vlády pokračovať. Kontrola nad investičnými projektmi ostala teda len na KMRC. KMRC sa premenovala na Eurasian Industrial Association (EIA) a v roku 2006 na Eurasian Natural Resources Corporation (ENRC). Na ENRC pravdepodobne boli a sú napojené najvyššie politické články, avšak mnoho dôkazov, ktoré by to potvrdzovali neexistuje.[65]

ENRC v roku 2007 otvorila prvú hliníkovú taviareň v Kazachstane. Tým sa stal Kazachstan nezávislý na taviarňach hliníka v Rusku. ENRC je siedmou najväčšou ťažobnou a kovospracujúcou firmou na svete.[66] Za rok 2010 vykazovala obrat vo výške 6,605 mld. USD, oproti minulému roku to bol nárast o 3,832 mld. USD, teda

[60] Oxid hlinitý Al_2O_3 je medziprodukt pri výrobe hliníka z bauxitu

[61] LEVINE, R.M. The Mineral Industry Of Kazakhstan, *U.S. Geological Survey: 2007 Minerals Yearbook Kazakhstan [advance Release]*, 2007, [on-line], cit:[2011-5-5], str.23.3, http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/1998/9422098.pdf

[62] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 79

[63] KALYUZHNOVA, Y. *The Kazakstani economy: independence and transition*, New York: St. Martin's Press, 1998. str. 80

[64] KJÆRNET, H. SATPAEV, D. TORJESEN, S. Big Business and High-level Politics in Kazakhstan: An Everlasting Symbiosis?, *China and Eurasia Forum Quarterly*, 2008, vol 6, No. 1, str. 100

[65] ibid.

[66] Success stories: foreign investors in Kazakhstan, Ideas for Potential Players, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kazembassy.org.uk/img/Success%20story%20final.pdf

o 72,4 %. V divízii spracovania hliníka to bol nárast z 565 mil. USD v roku 2009 na 926 mil. USD v roku 2010, teda o 63,9 %.[67]

4.2. Meď

Do roku 1990 predstavovala ťažba medi v Kazachstane tretinu ťažby Sovietskeho zväzu. Objavené zásoby medi sú viac ako 35 mld. ton[68] a v roku 2010 bolo vyťažených 31,710 mil. ton medenej rudy.[69] Meď je spracovávaná hlavne v dvoch veľkých závodoch: v Balkhashmys v meste Balchaš a v ZhezkazganTsvetMet v meste Žezkazgan. Ložiská medenej rudy sa nachádzajú a tiež aj spracúvajú v mestách Žezkent, Žirianovsk, Leninogorsk, Irtyš a Karagaily vo východnej časti Kazachstanu.[70] Od roku 1992 zaznamenala ťažba a výroba medi veľký pokles, a preto vláda hľadala vhodných investorov pre tieto závody.

V júni 1995 podpísala vláda manažérsky kontrakt vo výške 170 mil. USD s firmou Samsung Deutschald GmbH[71] na závod ZhezkazganTsvetMet. Samsung menej ako rok na to zmenil manažérsku zmluvu na 40% podiel v závode a celkovo zaplatil 351,1 mil. USD. Samsung uviedol, že chce za 15 rokov preinvestovať 1,05 mld. USD. V roku 1997 odkúpila firma Samsung aj ďalšie závody spojené s hutníctvom medi. V apríli to bolo 65% podiel hutníckeho komplexu v meste Žezkent[72], komplex Copper-Chemical vo východnom Kazachstane a medené bane v meste Borly.[73]

V januári toho roku firma Samsung vyhrala tender na predaj závodu Balkhashmys, druhého závodu na výrobu medi v Kazachstane. Podmienky predaja nie sú známe, vie sa iba, že Samsung sa zaviazal do roku 2000 investovať 700 mil. USD.[74]

Samsung ku koncu roku 1997 kontroloval väčšinu spracovateľského priemyslu medi v Kazachstane a vytvoril novú firmu Kazakhmys, ktorá všetky tieto firmy spojila. Vláda taktiež hľadala investora na bane a taviareň v meste Irtyš. Po niekoľkých manažérskych neúspechoch zahraničných firiem sa nakoniec dostala pod správu firmy Kazakhmys. Kazakhmys v auguste 2001 kúpil aj podiely v v zlatej a medenej bani

---

[67] Key Financial Information, 2010 Financial Performance, oficiálna stránka spoločnosti ENRC [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.enrc.com/en-GB/Investors/Key-Financial-Information/

[68] Kazakshtan Metalurgy, [on-line], cit:[2011-5-5],http://ozs.mofcom.gov.cn/table/kaza/metallurgy.pdf

[69] Production in natural expression of the mining industry for january-december 2010, Štatistický úrad Kazacshtanu, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eng.stat.kz/digital/Industry/Pages/arhives_2010.aspx

[70] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 84

[71] Samsung Deutschald GmbH je plne podriadená pobočka firmy Samsung

[72] Jeden z dodávateľov medeného koncentrátu

[73] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 85

[74] BOKOVAY, G. Copper, *Canadian Minerals Yearbook 1996*, 1996, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nrcan.gc.ca/mms-smm/busi-indu/cmy-amc/content/1996/25.pdf

v meste Samarskoje. Kazakhmys je v súčasnosti najväčším producentom medi v Kazachstane a 10. najväčším producentom medi na svete.[75] Oproti roku 2009 zaznamenala firma obrovský nárast v obrate, v roku 2009 to bolo 2,4 mld. USD a v roku 2010 3,237 mld. USD. Čistý zisk firmy bol 553 mil. USD v roku 2009 a 1,450 mld. USD v roku 2010.[76] Tieto čísla ukazujú, že firmy, ktoré majú tieto odvetvia v súčasnosti pod kontrolou ich rozvíjajú a vedú správnym smerom.

4.3. Zinok a Olovo

Najväčšie zásoby a teda aj bane na zinok a olovo sa nachádzajú vo Východnom Kazachstane, v oblasti Karaganda a menšie zásoby v Južnom Kazachstane, Almaty a oblasti Kyzyl-Orda. Najväčšie komplexy na spracovanie medi a olova sa nachádzajú v mestách Ust-Kamenogorsk, Žirianovsk, Leninogorsk, Tekeli, Žezkent a Achisay.

V roku 1995 boli závody dané pod manažérske kontrakty domácim firmám. Komplexy v meste Ust-Kamenogorsk a Žirianovsk boli dané pod manažment firmy Metalou a komplex v meste Karagaily pod manažment firmy Postovalov and Co. Neskôr prešli ťažobné bane v Karagaily pod správu firmy Kazakhmys, ktorá ich v roku 2001 znovu otvorila po tom, ako bolo vyhlásené, že v roku 1997 budú likvidované. Zmluva s firmu Metalou bola tak isto zrušená a komplexy Ust-Kamenogorsk a Zyrianovsk a aj komplex v Leninogorsku prešli pod inú kazašskú firmu Rider-Invest. Firma Rider-Invest zrejme patrila pod banku Kazkomertsbank, ktorá je napojená na zaťa prezidenta Nazarbayeva, Timura Kulibayeva. Ani firma Rider-Invest nebola úspešná a zmluva bola anulovaná.

Tieto tri komplexy boli reorganizované a vytvorili nový spoločný podnik Kazzinc. Tento bol vládou ponúkaný súkromnému investorovi prostredníctvom Kazkommertsbank, ktorá tento krát vystupovala v úlohe poradcu. V júni 1997 bolo 62,4 % firmy odpredané firme Kazastur Zinc AG.[77] Kontrakt bol vo výške 133 mil. USD a investície v priebehu piatich rokov boli avizované vo výške 400 mil. USD. V roku 1999 už firma Glencore vlastnila 72,32 % akcií.

Komplex v meste Tekeli bol daný v roku 1996 pod manažérsky kontrakt firme RR Kazakhstan Trade and Finance (RR-KTF). RR-KTF rovnako odkúpila závod na spracovanie olova v meste Shymkent. Túto firmu kontroloval druhý zať prezidenta Nazarbayeva, Rakhat Aliyev. Samozrejme manažovanie komplexu Tekeli, nebolo

[75] Kazakhmys Fact Sheet, oficiálne stránky spoločnosti Kazakhmys, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kazakhmys.com/uploads/kazfactsheetoctober2010finaeng[0].pdf

[76] Kazakhmys PLC, Annual Report and Accounts 2010, oficiálne stránky spoločnosti Kazakhmys, [online], cit:[2011-5-5], http://www.kazakhmys.com/uploads/annualreport2010final080411.pdf

[77] bol to joint-venture firiem Glencore International (Švajčiarsko) a Asturiana de Zink (Španielsko).

úspešné a neskôr prešiel pod firmu Kazzinc. V súčasnosti je Kazzinc najväčším producentom zinku v Kazachstane.

4.4. Železná ruda

Kazachstan má obrovské zásoby železnej rudy, odhadované na 12,5 mld. ton.[78] V Kazachstane sa nachádzajú tri hlavné ťažobné komplexy železnej rudy. Najväčší, ťažobný a obohacovací komplex Skokolov-Sarbai (SSGPO) sa nachádza v meste Rudnyy v Kostanajskej oblasti, ďalšia, tiež v Kostanajskej oblasti je Lisakovská baňa a posledná baňa na železnú rudu je Atauruda, v oblasti Karaganda.

Komplex v meste Rudnyy bol vybudovaný hlavne na zabezpečenie dodávok do oceliarne v meste Magnitogorsk v Rusku. V roku 1994 prešiel pod manažérsky kontrakt firmy Ivedon International. Táto firma bola registrovaná na Islande a bol to ďalší joint-venture podnik firiem TWG a Euroasian Bank Group. Síce bol manažérsky kontrakt podpísaný na 5 rokov, už vo februári 1995 odkúpila firma Ivedon 50,5 % závodu za 49 mil. USD.

Lisakovská baňa bola na rozdiel od komplexu Sokolov-Sarbai primárne vybudovaná na zásobovanie oceliarní v meste Temirtau. V októbri 1996 predala vláda 51% podiel závodu Kazažskej spoločnosti Yesil. V roku 1998 nastali ale problémy s platbami za železnú rudu a firma vyhlásia v roku 1999 bankrot. Na začiatku roku 2000 bola baňa predaná firme Ispat International.

Posledná baňa, Atasuruda, produjue taktiež aj značné množstvo mangánu. V roku 1997 bolo 80 % bane predaných firme Yerlovo. V lete roku 2001, rovnako ako s Lisakovskou baňou, zrušila vláda kontrakt s firmou Yerlovo a baňa prešla pod firmu Ispat, v súčasnosti ArcelorMittal. V roku 2010 bolo vyťažených 24, 229 mil. ton železnej rudy.[79]

4.5. Oceľ

Najväčšie oceliarne v Kazachstane sa nachádzajú v meste Temirtau v oblasti Karaganda. Tento závod mal v období po vzniku samostatného Kazachstanu špeciálne postavenie. Nie len preto, že je to najväčšia oceliareň, ale prezident Nazarbayev začal svoju kariéru práve pri vysokej peci v závode Karmet.

---

[78] BOKOVAY, G. Copper, *Canadian Minerals Yearbook 1996*, 1996, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nrcan.gc.ca/mms-smm/busi-indu/cmy-amc/content/1996/25.pdf

[79] Output of basic industrial products in the Republic of Kazakhstan in 2010, Štatistický úrad Kazacshtanu, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eng.stat.kz/digital/Industry/DocLib/2011/2%20%20произв_РК_пер_обр(англ)%20за%20янв%20-декабрь%202010г.xls

Po dvoch neúspešných manažérskych pokusoch iných firiem prešiel 50% podiel firmy Karmet pod firmu Ispat International, divíziu firmy LMN Group.[80] LMN Group zaplatil 225 mil. USD s prísľubom neskorších investícií medzi 1995 a 2004 vo výške 800 mil. USD[81] a okamžitého splatenia dlhov. Cena, ktorú firma LMN Group zaplatila, bola s najväčšou pravdepodobnosťou veľmi nízka. Sám Lakshmi Mittal odhadol, že vybudovanie závodu ako je Karmet by stálo minimálne 6 miliárd dolárov.[82] Ako už bolo uvedené, firma Ispat kúpila aj dve hlavné bane na zásobovanie závodu železnou rudou. Taktiež firma kúpila elektráreň a 15 baní na uhlie v oblasti Karaganda.[83] V súčasnosti sa závod nazýva ArcelorMittal Temirtau, zaberá plochu približne 5000 ha a kapacita výroby ocele je 5,5 milióna ton ročne.[84]

4.6. Chróm a mangán

Zásoby chrómu v Kazachstane sú odhadované na 320 mil. ton[85] a zásoby mangánu na 600 mil. ton[86]. Ťažobný komplex Donskoy v oblasti Aktubinsk je jeden z hlavných svetových producentov chrómu a mangán sa ťaží v oblasti v baniach Kazakhmarganets a Zhayrem. Tretím ložiskom mangánu je už uvedená baňa Atasuruda, patriaca firme ArcelorMittal. V Kazachstane sa nachádzajú dva ferozliatinové závody, Ferrokhrom a Aksu, v ktorých sa časť vyťaženého chrómu spracováva.

V roku 1995 bola založená firma Kazchrome, ktorá zahrňovala ťažobný komplex Donskoy a dva ferozliatinové závody. Firma sa dostala pod päťročný manažérsky kontrakt s firmou Japan Chrome Corporation, čo bola opäť joint-stock firma spoločností TWG a EBG. Tiež bola, podobne ako firma Whiteswan, registrovaná na Britských Panenských Ostrovoch. Ako väčšina závodov, ktoré sa dostali pod manažérsky kontrakt, aj firma Japan Chrome Corporation odkúpila už v novembri 1996 57,5% podiel vo firme Kazchrome a celkovo zaplatila 582,6 mil. USD. Firma postupne kúpila aj elektráreň, uholné bane a ťažobný mangánový závod Kazakhmarganets.

---

[80] LMN Group kontroluje Lakshmi Mittal a v súčasnosti sa firma nazýva ArcelorMittal.

[81] Mittal Steel Highlights 1995, oficiálne stránky spoločnosti ArcellorMittal, [on-line], cit:[2011-5-5], <http://www.arcelormittal.com/index.php?lang=en&page=559>

[82] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 114

[83] LEVINE, R.M. The Mineral Industry Of Kazakhstan, *U.S. Geological Survey: 2007 Minerals Yearbook Kazakhstan [advance Release]*, 2007, str.23.8, [on-line], cit:[2011-5-5], http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/1998/9422098.pdf

[84] ArcelorMittal Termitau, oficiálne stránky spoločnosti ArcellorMittal, [on-line], cit:[2011-5-5], <http://www.mittalsteel.com/facilities/rest+of+world/Temirtau/>

[85] Minerals of Kazachstan, KAZAKHSTAN: Eco Geoscience Database, [on-line], cit:[2011-5-5], <http://www.ecogeodb.com/ECO_Detail.asp?P=Minerals&CN=Kazakhstan&C=KAZ>

[86] LEVINE, R.M. The Mineral Industry Of Kazakhstan, *U.S. Geological Survey: 2007 Minerals Yearbook Kazakhstan [advance Release]*, 2007, str.23.6, [on-line], cit:[2011-5-5], http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/1998/9422098.pdf

Podobne ako to bolo u firiem SSGPO a Aluminium of Kazakhstan, EBG vyradila z hry TWG a prebrala v roku 1998 kontrolu aj nad firmou Kazchrome a v súčasnosti patrí pod firmu ENRC. V roku 2010 sa vyťažili 3 mil. ton mangánu a 5 mil. ton chrómu.[87]

4.7. Zlato

V Sovietskom zväze bol Kazachstan tretím najdôležitejším producentom zlata po Rusku a Uzbekistane. Odhadované zásoby zlata v Kazachstane sa v rôznych zdrojoch líšia a pohybujú sa okolo 1000 - 1500 ton. Takmer polovica vyťaženého zlata sa vyťaží ako vedľajší produkt pri ťažbe neželezných kovov.[88] Najdôležitejšie ložiská zlata sú Valilkovskoye na severe Kazachstanu, Bakyrchik a Suzdalskoye vo Východnom Kazachstane a Akbakai v oblasti Žambyl. Ložisko Valikovskoye je považované za štvrté najväčšie na svete.[89]

V januári 1993 bola založená štátna firma Altynalmas, ktorá dostala pod správu hlavné spoločnosti, ktoré ťažia a spracovávajú zlato. Pod jej kontrolou sa hľadali aj noví investori pre tieto spoločnosti. Kazachstan bol s hľadaním zahraničných investorov pre tieto ťažobné spoločnosti neúspešný z viacerých dôvodov. Hlavným bol komplikovaný vzťah spoločností s vládou. Vláda často neuvážlivo vyberala investorov, ktorí boli vo veľa prípadoch rizikoví a mnohé ložiská zlata museli byť pre neúspech investorov predané ďalej iným firmám. Ložisko Valilkovskoye bolo postupne predané hneď štyrom investorom.[90] Ďalším bola cena zlata, ktorá v roku 1998 klesla pod 300 USD/ozt.[91] Za takúto cenu nebolo investorom výhodné do ťažby a rozvoja ložísk investovať, a preto viacerí sa rozhodli svoju činnosť ukončiť.

Predaje boli aj v tomto prípade robené za zatvorenými dverami bez verejných aukcií, a je možné že aj v týchto prípadoch existovalo napojenie najvyšších politických článkov na tieto firmy. Ťažba zlata v Kazachstane aj napriek stúpajúcim cenám zlata do roku 2006 klesala. [92]

---

[87] Output of basic industrial products in the Republic of Kazakhstan in 2010, Štatistický úrad Kazacshtanu, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eng.stat.kz/digital/Industry/DocLib/2011/2%20%20произв_РК_пер_обр(англ)%20за%20янв%20-декабрь%202010г.xls

[88] LEVINE, R.M. The Mineral Industry Of Kazakhstan, *U.S. Geological Survey: 2007 Minerals Yearbook Kazakhstan [advance Release]*, 2007, str.23.5, [on-line], cit:[2011-5-5], http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/1998/9422098.pdf

[89] Kazakshtan Metalurgy, [on-line], cit:[2011-5-5], http://ozs.mofcom.gov.cn/table/kaza/metallurgy.pdf

[90] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 142

[91] Gold Price History, GOLD PRICE, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.goldprice.org/gold-price-history.html#20_year_gold_price

[92] Kazakhstan Gold Production by Year, index mundi, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.indexmundi.com/minerals/?country=kz&product=gold&graph=production

5. Vývoj v ropnom sektore

Podľa BP Statistical Review 2010 boli na konci roku 2009 dokázané zásoby ropy v Kazachstane vo výške 39,8 mld. barelov čo ho umiestnilo na 9. miesto zo všetkých krajín. Produkcia v roku 2009 bola vo výške 1,682 mil. barelov denne a Kazachstan sa nachádzal až na 18. mieste. Spotreba činila 260 tisíc barelov denne.[93] Pri Porovnanie týchto čísel naznačuje obrovský potenciál, ktorým Kazachstan v tomto sektore disponuje.

Po osamostatnení bol celý ropný sektor daný do rúk štátnej spoločnosti KazakhstanMunaiGaz. Firma mala na starosti ropné polia, ropovody, exporty a vyjednávania s Ruskom o ropných dodávkach. Bola priamo podriadená Ministerstvu ropy a plynu.[94] V roku 1996 bola vytvorená firma KazakhOil, ktorá prebrala podiely firmy KazakhstanMunaigaz v ropných podnikoch. V roku 2002 sa zlúčila firma KazakhOil s KazTransNefteGaz a vytvorili firmu KazMunaiGaz, novú štátnu firmu, ktorá má v súčasnosti pod kontrolou celý štátny ropný a plynový sektor a je podielnikom v joint-venture firmách s nadnárodnými ropnými spoločnosťami.[95]

Tri hlavné rafinérie ropy, ktoré sa v Kazachstane nachádzajú, mali na začiatku 90. rokov zastarané technológie a produkty z týchto rafinérií vykazovali pomerne nízku kvalitu. A pretože tieto rafinérie záviseli väčšinou na rope zo sibírskych polí, po roku 1991 boli veľké problémy s dodávkami a produkcia, rovnako ako produkcia v iných odvetviach, poklesla.[96]

Vzrastajúci export ropy v posledných desiatich rokoch pomohol Kazachstanu stať sa jednou z najrýchlejšie rastúcich ekonomík a od roku 2000 do roku 2007 rástla ekonomika Kazachstanu o viac ako 10 %. Zo všetkých sektorov, ropný sektor prilákal najviac zahraničných investícií. Čo sa týka investorov, tak to boli najväčšie medzinárodné ropné spoločnosti ako Chevron, ExxonMobil, Eni, British Petroleum, Čínska Národná Ropná Spoločnosť a iné.

---

[93] BP Statistical Review of World Energy June 2010, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2008/STAGING/local_assets/2010_downloads/statistical_review_of_world_energy_full_report_2010.pdf

[94] PECK, A. E. Economic Development *in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 149

[95] 15 years of success, oficiálna stránka spoločnosti KazMunaiGaz, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kmg.kz/en/about/history/15/

[96] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 148

Ako aj v iných ťažobných odvetviach, aj v ropnom sektore sa udialo mnoho kontroverzných predajov. Firmy, ktoré vystupovali ako investori, boli registrované v štátoch ako Britské Panenské Ostrovy a Bahamy a ich skutoční majitelia ostávajú dodnes neznámi. Aj v tomto prípade sa predpokladá, že v nich figurovali ľudia blízki prezidentovi Nazarbayevovi, ako napríklad jeho dvaja zaťovia Rahkat Aliyev a Timur Kulibayev. Mnoho z prvotných predajov v ropnom sektore samozrejme nebolo úspešných, a preto boli tieto firmy ponúkané na predaj opakovane.[97]

5.1. TengizChevrOil

Ropné pole Tengiz je v súčasnosti najväčšie v Kazachstane s celkovou kapacitou 600 000 b/d.[98] Vhodný investor pre toto ropné pole sa začal hľadať už za čias Sovietskeho zväzu v roku 1990. Vyjednávania s firmou Chevron prebiehali zo začiatku bez účasti Kazašských činiteľov, po vzniku samostatného štátu však tieto vyjednávania prešli na novú kazašskú vládu. V apríli 1993 bol vytvorený joint-venture podnik Tengizchevroil s 50% účasťou firmy Chevron a 50% účasťou Kazachstanu a Chevron mal zaplatiť za svoj podiel 420 mil. USD.[99] V súčasnosti je vlastníctvo ropného poľa rozdelené medzi Chevron (50 %), ExxonMobil (25 %), KazMunaiGaz (20 %) a LukArco (5 %). Väčšina ropy z tohto poľa je prepravovaná cez ropovod CPC, zvyšná železnicou do Odesy a Feodosiye, respektíve ropovodom Baku-Tbilisi-Ceyhan.[100] Za rok 2010 bolo na ropnom poli Tengiz vyprodukovaných 185,8 mil. barelov ropy[101]

5.2. Kashagan

Ropné pole Kashagan je najväčšie nálezisko ropy na svete od objavenia ropy v zálive Prudhoe na Aljaške v 60tych rokoch.[102] Jeho vybudovanie má na starosti konzorcium *North Caspian Operating Company*(NCOC), pozostávajúce z firiem KMG a ExxonMobil, Shell, Eni a Total (16,81 %) a ConocoPhillips (8,4 %) a Inpex (7,56 %). Ropa by sa podľa plánov mala začať ťažiť v roku 2012 s prvotným objemom ťažby

[97] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 152

[98] Tengiz Facilities, oficiálna stránka spoločnosti TengizChevrOil, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.tengizchevroil.com/en/about/tengiz_facilities.asp

[99] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 154

[100] Transportation Routes, oficiálna stránka spoločnosti TengizChevrOil, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.tengizchevroil.com/en/about/trans_routes.asp

[101] Tengizchevroil:2010 in Review, oficiálna stránka spoločnosti TengizChevrOil, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.tengizchevroil.com/en/documents/2010_in_Review_Eng.pdf

[102] Kazakhstan eyes lower costs for Kashagan expansion, 31.1.2011, Reuters, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.reuters.com/article/2011/01/31/kazakhstan-kashagan-idUSLDE70U1E420110131

75 000 b/d. Do dvoch-troch rokov od začatia ťažby by sa mala ťažba zvýšiť na 450 000 b/d a do deviatich rokov na 1,5 mil. b/d.[103]

Celkové náklady na vybudovanie ropného poľa by sa mali vyšplhať na 136 mld. USD a firma KMG už začala projekt na zníženie celkových nákladov.[104]

5.3. Rafinérie Ropy

V Kazachstane sa nachádzajú v súčasnosti tri veľké rafinérie na spracovanie ropy, ktoré sa nachádzajú v rôznych častiach krajiny. Tiež sa v Kazachstane nachádza 27 mini-rafinérií. Severná sa nachádza v meste Pavlodar, južná v meste Shymkent a západná v meste Atyrau a iba rafinéria v Atyrau je schopná spracovať ropu vyťaženú v Kazachstane.

Rafinérska kapacita Kazachstanu bola v roku 2009 len 348 000 barelov denne, a preto je v Kazachstane veľká potreba vybudovania nových rafinérskych kapacít. Vláda v januári 2009 avizovala, že investuje 3,14 mld. USD na zvýšenie rafinérskej kapacity a to 1,89 mld. USD do rafinérie v Atyrau, 680 mil. USD do rafinérie v Shymkent a 570 mil. USD do rafinérie v Pavlodare. Očakáva sa zvýšenie kapacity na 500 000 barelov denne do roku 2014.[105]

5.3.1. Pavlodarská rafinéria

Pavlodarská rafinéria bola postavená v roku 1978 a bola navrhnutá na spracovávanie ropy dovezenej z ropných polí na Sibíri. Po rozpade Sovietskeho zväzu bola ovplyvnená Rusko–kazašskými vzťahmi a výroba musela byť niekoľkokrát prerušená pre zastavenie dodávok.[106]

V roku 1997 bola navrhnutá na predaj cez tender a víťazom sa stala firma CCL Oil registrovaná v USA. Firma MangistauMunaiGaz (MMG), ktorá dodávala ropu do rafinérie v Pavlodare nedostávala zaplatené, a preto v roku 1999 súd rozhodol, že 30 % podielu firmy pripadne firme MMG, CCL Oil sa odvolala, ale súd to zamietol a rozhodol, že firme MMG pripadne dokonca 51 % a 49 % pripadne štátnej firme KazTransNefteGaz. V roku 2002 bol podiel presunutý na firmu KazMunaiGaz.[107]

V roku 2009 firma KMG prebrala podiel firmy MangistauMunaiGaz. V júni 2009 dokončila modernizačný program.

---

[103] Kazakhstan Oil & Gas Report Q1 2011, *Business Monitor International Ltd.*, 2011, str. 52
[104] ibid. str.53
[105] ibid. str. 40, 41
[106] ibid. str. 45
[107] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 177

V roku 2010 prišli správy, že KMG má v úmysle predať 50 % rafinérie podniku TNK-BP za 600 mil. USD. [108] V dobe písania tejto práce ale nebolo známe, či vyjednávania o predaji stále pokračujú.

5.3.2. Rafinéria v Atyrau

Rafinéria v Atyrau je z troch spomínaných kazašských rafinérií najstaršia a najmenšia. Pôvodne bola navrhnutá na spracovávanie ropy dovezenej z Baku, postupne však bola pretransformovaná na spracovanie ropy z kazašských polí Tengiz a Mangistau. Produkty z tejto rafinérie však boli veľmi nízkej kvality a výroba nespĺňala enviromentálne a technické štandardy.

V roku 1997 bola ponúknutá pod manažérsky kontrakt a tender vyhrala neznáma firma Essex Rafinery Corporation registrovaná na Britských Panenských Ostrovoch. Počas trvania desaťročného kontraktu mala firma v úmysle investovať 665 mil. USD. Ako vo mnohých prípadoch, aj tento kontrakt bol už na konci roku 1997 zrušený pre neplnenie požiadaviek vlády, ktoré boli stanovené v zmluve. Neskôr švajčiarska firma Telf Co. kúpila 45% podiel v rafinérii, 41 % držala firma KazakhOil a zvyšok zamestnanci. V roku 1999 KazakhOil odkúpil podiel firmy Telf a zvýšil svoj podiel na 86 %.[109] Firma KazakhOil ohlásia veľkú prestavbu rafinérie a vyjednávala s japonskou firmou Marubeni a Japonskou Bankou pre investičnú spoluprácu. Kontrakt bol podpísaný na konci roku 2001. V roku 2002 nahradila firmu KazakhOil firma KazMunaiGaz a kontrakt bol pre jeho údajnú neefektívnosť pozastavený.

V roku 2004 kúpil KazMunaiGaz 50% podiel v rafinérii. Súčasné ciele firmy KazMunaiGaz v rafinérii Atyrau sú: zvýšenie výrobnej kapacity na päť miliónov ton ročne a zvýšenie kvality motorových palív na štandard Euro-4.[110]

5.3.3.Rafinéria v Shymkent

Rafinéria v meste Shymkent je najnovšia rafinéria v Kazachstane postavená v roku 1987, v súčasnosti poskytuje 50 % ropných produktov Kazachstanu.[111] V roku 1996 švajčiarsko-kazašská joint-venture firma Kazvit kúpila 85% podiel v rafinérii

[108] Kazmunai may sell refinery to TNK-BP for $600 mln, 25.6.2010, Reuters, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.reuters.com/article/2010/06/25/kazakh-refinery-idUSLDE65O0IL20100625

[109] The Atyrau Refinery, APS Review Downstream Trends , 11.3.2007, Allbusiness.com, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.allbusiness.com/agriculture-forestry-fishing-hunting/support-activities/3890016-1.html

[110] Oil refining and marketing, oficiálna stránka spoločnosti KazMunaiGaz, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kmg.kz/en/manufacturing/refining/

[111] Refining, oficiálna stránka spoločnosti PetroKazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.petrokazakhstan.kz/eng/pages/oil_processing.html

za 60 mil. USD. V roku 1997 bol prezident firmy obvinený z krátenia daní a podiel prešiel na pobočku Kazkomertsbank, jedného z partnerov vo firme Kazvit.

Od roku 2000 patrí 50 % rafinérie firme KazMunaiGaz a 50 % pobočke Čínskej Národnej ropnej Spoločnosti, firme PetroKazakhstan.[112]

5.4. Ropovody

Capian Pipeline Consortium (CPC) je potrubný systém, ktorý spája kazašské ropné polia pri Kaspickom mori s ruským mestom Nororyssiysk. Bol spustený v roku 2001 a stál 2,8 mld. USD.[113] Kapacita v roku 2008 bola 560 000 b/d a plán znel, zvýšenie kapacity na 1,5 mil. b/d.[114] Vo februári 2011 bol objem prepravenej ropy cez tento ropovod v priemere 728 000 b/d.[115] Podľa expertov je tento ropovod jeden z technicky najvyspelejších a vykazuje výborné enviromentálne a bezpečnostné výsledky.[116] Tento ropovod vlastní konzorcium pozostávajúce z ruského monopolu Transneft (24 %), KMG (19 %), Chevron (15 %), LukArco (12,5 %), Rosneft-Shell Caspian Ventures (7,5%), CPC Company (7 %), BG Overseas Holding (2 %), Eni Internationalp (2 %), Kazakhstan Pipeline Ventures (1,75 %) a katarskej firmy Oryx Caspian Pipeline (1,75 %).[117]

Ropovod Atyrau-Samara má v súčasnosti kapacitu 320 000 b/d s plánom na zvýšenie na 520 000 b/d do roku 2015. Je to najväčší súper ropovodu CPC a pre dohodu Kazachstanu s Ruskom ohľadne ropovodu CPC z roku 2006 zrejme plány na zvýšenie kapacity nebudú reálne.

Kazachstan začal s dodávkami ropy cez *Ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan(BTC)* v roku 2008. Ropa do tohto ropovodu je dodávaná z ropného poľa Tengiz a sú plány, cez tento ropovod prepravovať až 500 000 b/d, ak začne pole Kashagan produkovať ropu vo veľkom množstve.

Predĺženie *ropovodu Atasu-Alashankou* o 750 km bolo dohodnuté medzi Kazachstanom a Čínou v auguste 2007 a priamo tak spája Čínu s Kaspickým morom.

---

[112] Refining & Chemicals, oficiálna stránka spoločnosti CNPC, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.cnpc.com.cn/en/aboutcnpc/ourbusinesses/refiningchemicals/

[113] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004., str. 154

[114] CPC Fact sheet, oficiálna stránka spolocnosti CPC, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.cpc.ru/_press/documents/cpc_a4_0303_en.pdf

[115] Caspian CPC Feb oil exports revised up 12%, 1. 2. 2011, Reuters, , [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.reuters.com/article/2011/02/01/cpc-schedule-idUSLDE7101IK20110201

[116] CPC Fact sheet, oficiálna stránka spolocnosti CPC, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.cpc.ru/_press/documents/cpc_a4_0303_en.pdf

[117] CPC Structure, oficiálna stránka spolocnosti CPC, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.cpc.ru/portal/alias!press/lang!en-US/tabID!3360/DesktopDefault.aspx

6. Vývoj v sektore ťažby a spracovania zemného plynu, uhlia a uránu

Kazachstan je okrem ropy popredným svetovým producentom uránu, uhlia a zemného plynu. Čo sa týka zásob zemného plynu, patrí Kazachstanu 18. miesto na svete, v zásobách uhlia je na 7. mieste na svete uhlie a v zásobách uránu mu patrí dokonca 3. miesto.[118]

6.1. Zemný plyn

Zásoby zemného plynu sa odhadujú na 1,82 bil. m^3, produkcia v roku 2009 činila 32,2 mld. m^3 a v nej bol Kazachstan na 24.mieste. Spotreba činila 19,6 mld. m^3. Asi 40 % rezerv sa nachádza v ložiskách Karachaganak. Mimo Karachaganaku sa zemný plyn ťaží ako vedľajší produkt pri ťažbe ropy na najväčších ropných poliach.

Ložiská Karachaganak boli dané v roku 1997 pod správu firmy Karachaganak Integrated Organisation (KIO), ktorá bola tvorená Republikou Kazachstan a firmami Agip, BG International, Texaco a LUKoil. Väčšina produkcia z Karachaganaku je prepravovaná prostredníctvom potrubného systému CPC.[119] Keďže v Kazachstane nie sú vybudované plynovody spájajúce rôzne časti krajiny, musí byť časť zemného plynu na domácu spotrebu dovážaná. Do južných oblastí sa dováža z Uzbekistanu a do severných oblastí z Ruska.[120] Prezident Nazarbayev a prezident Chu Ťin-tchao sa dohodli, že plánovaný plynovod z Turkmenistanu do Číny povedie cez územie Kazachstanu.[121]

[118] BP Statistical Review of World Energy June 2010, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2008/STAGING/local_assets/2010_downloads/statistical_review_of_world_energy_full_report_2010.pdf

[119] Karashaganak, Oficiálna stránka spoločnosti KazMunaiGaz, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kmg.kz/en/manufacturing/upstream/karashaganak/

[120] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 198

[121] New Turkmen-China Pipeline Breaks Russia's Hold Over Central Asian Gas, 14. 12. 2009, Radio Free Europe/Radio Liberty, [on-line], cit:[5-5-2011] http://www.rferl.org/content/TurkmenistanChina_Gas_Pipeline_To_Open/1903108.html

6.2. Uhlie

Zásoby uhlia v Kazachstane sú v súčasnosti 31,3 mld. ton. Produkcia v roku 2009 činila 51,8 mil. ton, čo Kazachstan stavalo na 9.miesto a spotreba 33 mil. ton.[122] Najväčšie bane sú Karaganda, Ekibastuz a Maikuben. V roku 1992 bola založená štátna spoločnosť KazakhstanUgol aby riadila odvetvie ťažby uhlia.

Baňa Shubarkol v oblasti Karaganda bola daná v roku 1996 pod manažérsky kontrakt firme Global Mineral Resources (GMR). Táto firma bola v podstate neznáma a v USA bola zaregistrovaná len v auguste 1995.[123] V roku 1998 bol tento kontrakt zrušený. A taktiež v roku 1996 kúpila 15 baní v oblasti Karaganda firma Ispat-Karmet. Z firiem, ktoré skúpili bane v Kazachstane bolo úspešných len málo, a to firma Access Industries a Eurasian Energy Corporation.

Po osamostatnení nastal pokles aj v ťažbe uhlia a ani prvotné akvizície baní zahraničnými firmami nedokázali dostať ťažbu na úroveň pred rokom 1991. Rozvoj nastal až po roku 2002, keď prišla vláda s novým programom „Coal of Ekibastuz", ktorý mal za úlohu nájsť odbytištia pre kazašské uhlie. Taktiež ekologický problém v týchto oblastiach je veľmi dôležitý. Ťažbou uhlia sa životné prostredie aj vzduch nesmierne znečistilo.[124]

6.3. Urán

Zásoby uránu v Kazachstane činia 651 000 ton[125] a nachádza sa tu 13 % všetkých svetových zásob. V roku 2009 bol Kazachstan hlavným svetovým producentom s 14 020 tonami vyťaženého uránu a teda s 29 % svetovej produkcie.[126] V roku 2010 bolo vyťažených 17 803 ton a plán na rok 2011 znie: zvýšenie ťažby 19 600 ton.[127] Podľa spoločnosti KazAtomProm je plán zvýšiť ťažbu do roku 2018 na 30 000 ton[128]

---

[122] BP Statistical Review of World Energy June 2010, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2008/STAGING/local_assets/2010_downloads/statistical_review_of_world_energy_full_report_2010.pdf

[123] ibid.

[124] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 192

[125] Known Recoverable Resources of Uranium, Supply of Uranium 2009, World Nuclear Association, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.world-nuclear.org/info/inf75.html

[126] Uranium and Nuclear Power in Kazakhstan, World Nuclear Association, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.world-nuclear.org/info/inf89.html

[127] New Uranium Mining Projects – Kazakhstan, 16.4.2011, WISE Uranium Project, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.wise-uranium.org/upkz.html

[128] ibid.

Po osamostatnení bola vytvorená spoločnosť Kazakh National Company for Atomic Energy (KATEP), ktorá mala na starosti uránové zásoby a hájila záujmy Kazachstanu na svetových trhoch s uránom. V júli 2007 bola vytvorená spoločnosť KazAtomProm, na ktorú prešlo celé imanie firmy KATEP.[129] Rovnako ako vo vedení firmy KazMunaiGaz, aj vo vedení firmy KazAtomProm majú zastúpenie ľudia blízky prezidentovi Nazarbayevovi.

V roku 1996 bol podpísaný prvý kontrakt na najväčšiu ťažobnú uránovú spoločnosť Tselinny s kanadskou firmou World Wide Minerals Ltd. s možnosťou neskoršieho odkupu 90% podielu. V roku 1997 bol kontrakt s touto firmou zrušený a bol podpísaný nový kontrakt s firmou Sabton Ltd., ktorú vlastní firma Africa Israel Investment Ltd. [130]

V roku 2008 bol štátny podiel v uránovom sektore bol 60,3 %, hlavne vďaka štátnej firme KazAtomProm a jej partnerstvu v joint-venture spoločnostiach s inými ťažobnými spoločnosťami.[131]

Urán sa v Kazachstane ťaží v šiestich oblastiach a v súčasnosti je známych 50 uránových ložísk.[132] Najväčšie uránové spoločnosti, ktoré patria pod KazAtomProm sú Taukent Mining Chemical Plant LLP, Stepnoye Mining Group LLP a Mining Group No.6 LLP. A zo zahraničných spoločností sú to Cameco, Areva, UraniumOne, Kansai Electric Power Co., Sumitomo Corporation a iné.[133]

[129] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. str. 199

[130] ibid.

[131] Uranium 2009: Resources, Production and Demand, International Atomic Energy Agency (IAEA), OECD Publishing, ISBN 978-92-64-0789-1

[132] Uranium and Nuclear Power in Kazakhstan, apríl 2011, World Nuclear Association, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.world-nuclear.org/info/inf89.html

[133] World Uranium Mining, World Nuclear Association, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.world-nuclear.org/info/inf23.html

7. Zahraničné vzťahy

Už od vzniku nezávislého Kazachstanu sa prezident Nazarbayev snažil viesť tzv. multivektorovú politiku. Je to politika založená na rozvíjaní korektných zahraničných vzťahov pri maximalizácii ekonomických úžitkov, bez toho, aby boli ovplyvnené nejakou ideológiou. Zo začiatku sa Kazachstan snažil zameriavať hlavne na vylepšovanie vzťahov s hlavnými svetovými mocnosťami, ale v súčasnosti sa zameriava aj na bližšie vzťahy s menšími krajinami a susednými stredoázijskými štátmi. Dva hlavné ciele Astany sú bezproblémová preprava surovín, ktoré ťaží, a ktoré tvoria väčšinu jeho exportu a udržanie ekonomických záujmov. Preto sa snaží vo vzťahoch s hlavnými geopolitickými hráčmi, USA, Čínou a Ruskom udržiavať akúsi rovnováhu. Prezident Nazarbayev v roku 2007 vyhlásil: „Ak bude pre nás výhodné prepravovať všetku kazašskú ropu a zemný plyn cez Rusko, pôjdeme tou cestou. Ak bude preprava cez ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan o 15 USD lacnejšia, pôjdeme tou cestou a ak ani jedna z týchto možností nebude výhodná, pôjdeme do Číny.“[134]

Politiku multivektorizmu môžeme pozorovať aj v otázkach bezpečnosti. Kazachstan bol zakladajúci člen Šanghajskej päťky, neskôr premenovanej na Šanghajskú Organizáciu pre Spoluprácu, kde blízko spolupracuje s Ruskom a Čínou. Kazachstan ale tiež aktívne spolupracuje s NATO prostredníctvom programu Partnerstvo za mier a je tiež aj zakladajúcim členom CICA[135]

7.1. Kazašsko-čínske vzťahy

Kazachstan nadviazal diplomatické vzťahy s Čínou 3. januára 1992. Hlavným cieľom na začiatku vzťahov bolo vykresliť spoločnú 1782 km dlhú hranicu. Otázka konečného usporiadania spoločnej hranice bola vyriešená podpísaním dokumentov: *joint communique* z 23. novembra 1999, *Kazašsko-čínskeho protokolu o vymedzení línie štátnej hranice* z 10. mája 2002 a *Dohody medzi Republikou Kazachstan a Čínskou ľudovou republikou o režime na štátnej hranici* z 20. decembra 2006. [136]

[134] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 82

[135] Conference on Inteyraction and Confidence-Building Measures in Asia

[136] “Relations between China and Kazakhstan“ Embassy of the Republic of Kazachstan in China, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kazembchina.org/create/bike/home.jsp?tablename=itemcontent&iiid=7386256821857348225&tableFlag=itemtable

Obe strany na začiatku diplomatických vzťahov hovorili o tzv. „Obnovení starej Hodvábnej cesty v modernej forme“ a už začiatkom 90. rokov spojila Almaty a Urumči[137] cesta, železnica, priame letecké spojenie, rovnako ako priama telefónna linka.[138] *Dohoda o rozvoji dlhotrvajúcich susedských a stabilných vzťahoch* bola podpísaná v roku 1995.[139] Čína a Kazachstan založili v máji 2004 tzv. *Čínsko-kazašskú komisiu pre spoluprácu*, ktorá je hlavným aparátom na zlepšovanie vzťahov medzi oboma krajinami a skladá sa z desiatich špeciálnych podkomisií, ktoré majú na starosti rôzne odvetvia spolupráce, ako napríklad ekonomika a obchod, doprava, veda a výskum a iné. Na druhom stretnutí komisie 14. júla 2005 Kazachstan potvrdil, že bude podporovať Čínu v hlavných problémových otázkach ako napríklad v otázke Taiwanu.[140]

Mnoho Kazachov, rovnako ako obyvateľov iných stredoázijských krajín podporuje Ujgurov v snahe o osamostatnenie. Jeden z dôvodov je, že zdieľajú spoločné náboženstvo, islam, a Ujguri vidia v krajinách Strednej Ázie akýsi vzor, ktorý sa dokázal vymaniť spod ruskej nadvlády. Napriek tomu vlády Kazachstanu a ostatných stredoázijských krajín podporujú protiteroristické akcie čínskej vlády a Ujgurov, Číňanmi obvinených z terorizmu, vydávajú čínskej strane. V Kazachstane žije podľa sčítania 2009 približne 224 000 Ujgurov[141] a v Číne, hlavne v regióne Sin-ťiang žije asi 1 milión Kazachov.[142] Čína spolu s krajinami Strednej Ázie vytvára rozsiahlu protiteroristickú sieť, hlavne pod záštitou Šanghajskej Organizácie pre Spoluprácu.[143] Spomedzi stredoázijských krajín je Kazachstan najdôležitejším čínskym obchodným partnerom. Čo sa týka provincie Sin-ťiang, tak obchod s Kazachstanom predstavuje viac ako 60 % celkového obchodu provincie.[144]

Počas Sovietskeho zväzu bol vzájomný obchod medzi Kazachstanom a Čínou pre obranné a bezpečnostné bariéry minimálny.[145] Od roku 1992 sa ale obchod medzi týmito dvoma krajinami každoročne zvyšuje. V roku 1992 predstavoval 368 mil. USD,

[137] hlavné mesto západočínskeho regiónu Sin ťʹjang
[138] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London: Routledge, 2006. s. 227- 228
[139] ibid. str. 228
[140] The Second Meeting of China-Kazakhstan Cooperation Committee Is Held in Kazakhstan, 14.7.2005, Ministry of foreign Affairs, Peoples Republic of China, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx/t203974.htm
[141] Oficiálne sčítanie obyvateľstva 2009, Štatistický úrad Kazacshtanu, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.stat.kz/p_perepis/Documents/Перепись_краткие итоги.rar
[142] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008., str. 103
[143] WARKOTSCH, A. The European Union and Central Asia, London: Routledge, 2011,, str. 67
[144] RABALLAND, G. ANDRÉSY, A. Why should trade between Central Asia and China continue to expand?, *Asia Europe Journal*, máj 2007, vol. 5, No. 2, str. 243
[145] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 107

v 90tych rokoch postupne pomaly narastal a obrovský boom vo vzájomnom obchode nastal po roku 2002. Od roku 2002 do roku 2004 sa obchod zvýšil z 1,954 mld. USD na 4,49 mld. USD.[146] V roku 2007 to bolo už 9,2 mld. USD a v roku 2008 12,24 mld. USD.[147]

Pre vzrastajúci čínsky dopyt po surovinách, import do Číny z Kazachstanu zahŕňa najmä ropu, zemný plyn, železné a neželezné kovy, zatiaľ čo Čína vyváža najmä spotrebný tovar. Kazašskí výrobcovia ale so vzrastajúcim importom lacného čínskeho tovaru nie sú spokojní, pretože mu nie sú schopní za tak nízke ceny konkurovať. [148]

Investície Číny v Kazachstane sa orientujú predovšetkým na ropný sektor. Čínske investície do tohto sektoru začali v roku 1997, keď Čínska Národná Ropná Spoločnosť kúpila 60,3% podiel vo firme AktobeMunaiGaz, v tom období štvrtým najväčším producentom ropy v Kazachstane. V roku 2005 sa Čínska Národná Ropná Spoločnosť stala vlastníkom kanadskej firmy PetroKazakhstan, najväčšieho nezávislého producenta ropy v Kazachstane za 4,18 mld. USD.[149]

Čína sa stále snaží presadzovať výstavbu ropovodov a plynovodov, ktoré by smerovali zo štátov Strednej Ázie na územie Číny. V júli 2006 bol spustený 1200km dlhý ropovod smerujúci z mesta Atasu na západe Kazachstanu do provincie Sin-ťiang.[150] Je to joint-venture firiem Čínskej Národnej Ropnej Spoločnosti (CNPC) a KazMunaiGaz. V roku 2009 bola podpísaná dohoda o výstavbe plynovodu, ktorý bude smerovať z Turkmenistanu cez Uzbekistan a Kazachstan do Číny. V roku 2007 sa CNPC a KazMunaiGaz podpísali dohodu o predĺžení ropovodu Atasu- Alashankou 750 km na západ ku Kaspickému moru a Čína tak získala priamy prístup ku kaspickej rope. Posledná časť Kazašsko-čínskeho ropovodu z mesta Kenkiyak do mesta Kumkol bola dokončená v júli 2009.[151]

Spolupráca s Kazachstanom a investovanie do kazašského ropného sektoru umožňuje Číne znížiť obrovskú závislosť na rope z Perzského zálivu a Ruska. Pre Kazachstan môže byť zase Čína vhodnou cestou pre zníženie závislosti na transporte ropy cez ruské územie. Čína nepovažuje Perzský záliv za geopoliticky

[146] RABALLAND, G. ANDRÉSY, A. Why should trade between Central Asia and China continue to expand?, *Asia Europe Journal*, máj 2007, vol. 5, No. 2, str. 250
[147] http://www.kaznex.kz/en/napr/export/k_c.php
[148] RABALLAND, G. ANDRÉSY, A. Why should trade between Central Asia and China continue to expand?, *Asia Europe Journal*, máj 2007, vol. 5, No. 2, str. 237
[149] ibid. str. 235
[150] China-Kazakhstan oil pipeline enters operation, 31. 7. 2006, MarketWatch, , [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.marketwatch.com/story/china-kazakhstan-oil-pipeline-enters-operation
[151] CNPC announces Kenkiyak-Kumkol section of Kazakhstan-China Oil Pipeline becomes operational, 15. 7. 2009, [on-line], cit:[2011-5-5],http://www.youroilandgasnews.com/cnpc+announces+kenkiyak-kumkol+section+of+kazakhstan-china+oil+pipeline+becomes+operational_35798.html

stabilnú oblasť, a preto jej spolupráca s krajinami Strednej Ázie vytvára akýsi druhotný zdroj na uspokojenie vzrastajúcich potrieb po energetických surovinách.

7.2. Kazašsko-ruské vzťahy

Zo Stredoázijských štátov je Kazachstan jedinečný v tom, že síce všetkých päť štátov patrilo do Sovietskeho zväzu, jediný Kazachstan zdieľa s Ruskom spoločnú hranicu, a to v dĺžke 7591 km,[152] čo ju činí najdlhšou neprerušenou hranicou na svete medzi dvoma štátmi.

V roku 1998 podpísali prezidenti oboch krajín bilaterálnu zmluvu o večnom priateľstve a spolupráci[153] Po vzniku samostatných štátov bol Kazachstan takmer výhradne závislý na transporte surovín cez Rusko. Aj v súčasnosti vedú hlavné transportné cesty cez Rusko. Preto sa Kazachstan snaží vytvárať prostredníctvom multivektorovej politiky priateľské vzťahy s inými štátmi a tým si zabezpečovať príliv investícií a možnosť budovania iných transportných ciest pre svoje suroviny. To samozrejme nevyhovuje Rusku, ktoré bolo schopné kupovať kazašskú ropu a plyn pod cenu a potom ju za trhovú cenu prepravovať na európske trhy.[154]

V máji 2008 si ruský prezident Dmitrij Medvedev vybral pre svoju prvú zahraničnú cestu práve Kazachstan. Po stretnutí s prezidentom Nazarbayevom prezident Medvedev vyhlásil, že si cení „priateľské vzťahy s Kazachstanom, strategickým partnerom Ruska“. Podľa prezidenta Nazarbayeva „Rusko a Kazachstan nie sú v energetickom sektore súpermi, ale partneri“, a vzťahy medzi Rusko a Kazachstanom „sú také blízke, ako nikde inde na svete medzi dvoma krajinami“.[155]

Medzi Kazachstanom a Ruskom funguje zóna voľného obchodu podľa zmluvy z 1992[156]. Od 1. 1. 2010 funguje medzi Ruskom, Bielorusom a Kazachstanom Colná únia. Spolu bolo prezidentmi týchto troch krajín podpísaných 17 dokumentov, ktoré

[152] Demarcation of Russian-Kazakh border begun, International Boundaries Research Unit, Durham University, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.dur.ac.uk/ibru/news/boundary_news/?itemno=8043&rehref=%2Fibru%2Fnews%2F&resubj=Boundary+news%20Headlines

[153] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London: Routledge 2006, str. 227

[154] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 116

[155] Russia-Kazakhstan: Medvedev Tries to Pick Up Where Putin Left Off, eurasianet.org, 22. 5. 2008, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav052308.shtml

[156] ZABORTSEVA, Y.N. Kazakhstan´s bilateral economic partnership with Russia: a robust partnership?, University of Sydney, paper for the BASEES 2010 Annual Conference, 2010, str.5, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.paceprojects.co.uk/Zabortseva%20U%20%20of%20Sydney.pdf

vytvorili základ tejto únie. Od 1.1.2012 by mal medzi týmito krajinami začať fungovať Jednotný hospodársky priestor.[157]

Región Strednej Ázie je pre Rusko prioritný z niekoľkých hľadísk. Rusko pre zvýšenú potrebu surovín na domácom trhu a pri trvaní dlhodobých zmlúv o dodávkach ropy a zemného plynu nachádza v Strednej Ázii pomerne lacný zdroj surovín, ktorými môže tieto zmluvne dohodnuté dodávky zachovať a uspokojiť aj dopyt na domácom trhu. Ďalej je pre Rusko dôležité udržať si v Strednej Ázii silný vplyv kvôli Číne, ktorá tu tiež má energetické záujmy.

7.2.1. Etnický problém

Po rozpade Sovietskeho zväzu sa predpokladalo, že etnická nejednotnosť v Kazachstane, najmä v jeho severných oblastiach, kde Ruské obyvateľstvo predstavuje viac ako 65% podiel[158], vyvolá vlnu nepokojov a budú tendencie zo strany Rusov o pripojenie severnej časti Kazachstanu k Ruskej Federácii. Avšak prvý ruský prezident Boris Jelcin ani Vladimír Putin nekládli na tento problém dôraz a ruskí nacionalisti, ako napríklad Vladimír Žirinovsky, sa často sťažovali, že by Moskva prejavovať väčší záujem o etnických Rusov žijúcich v krajinách SNS.[159]

Kazašský prezident Nursultan Nazarbayev sa od začiatku svojej vlády snaží opatrne presadzovať kazašský jazyk, avšak presadzuje aj toleranciu medzi rôznymi etnickými skupinami a náboženstvami a snaží sa o to, aby sa menšiny cítili v štáte bezpečne a neohrozene. Preto Rusi žijúci v Kazachstane nemajú dôvod vytvárať nacionalistické spolky, ktoré by sa snažili destabilizovať štát.

Mnoho Rusov ale po vzniku nezávislého Kazachstanu emigrovalo do Ruska a za následok to malo prudký pokles počtu obyvateľov v Kazachstane a taktiež aj kvalifikovanej pracovnej sily.[160]

7.2.2. Spolupráca v energetickom sektore

V tejto oblasti sú kľúčové dve veci. Transport ropy z Kazachstanu cez ruské územie a rozvoj ropných polí pri Kaspickom mori spoločnými joint-venture podnikmi.

---

[157] Belarus, Kazakhstan, Russia to form single economic area by 1 January 2012, 21. 12. 2009 *National Legal Internet Portal of the Republic of Belarus,* [on-line], cit:[2011-5-5], http://law.by/work/englportal.nsf/0/CD40BBA3C21E077DC22576930056065E?

[158] ZABORTSEVA, Y.N. Kazakhstan´s bilateral economic partnership with Russia: a robust partnership?, University of Sydney, paper for the BASEES 2010 Annual Conference, 2010, str. 4. [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.paceprojects.co.uk/Zabortseva%20U%20%20of%20Sydney.pdf

[159] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 113

[160] ibid,

Z ruských firiem pôsobiacich v kazašskom ropnom sektore sú najvýznamnejšie investície firiem LUKoil, Rosnef a Gazprom.

V roku sa 1995 začal tzv. Caspian Pipeline Consortium (CPC) projekt na budovanie potrubného systému smerujúceho z ropného poľa Tengiz do mesta Novorossijsk v Rusku za spolupráce firiem Chevron, Mobil Oil, British Gas, Agip a LUKoil, ktoré majú v konzorciu 50% podiel a ďalších 50 % si delia Rusko a Kazachstan. Ropa začala týmto ropovodom tiecť v roku 2001. V roku 2006 podpísali krajiny dohodu o zvýšení objemu ropy, prepravenej cez CPC do roku 2012 na 67 mil. ton ročne.[161]

7.2.3. Priame zahraničné investície

Čo sa týka priamych zahraničných investícií z Ruska, v roku 2010 boli vo výške 1,137 mld. USD,[162] čo Rusku určuje 11. miesto z krajín investujúcich v Kazachstane. Kazašské investície do Ruska v roku 2010 predstavovali len 150,7 mil. USD[163]

Firma LUKoil je najväčší ruský investor v Kazachstane s investíciami prevyšujúcimi 6 mld. USD a tieto investície tvoria 52 % celkových investícií firmy LUKoil.[164]

7.2.4. Bajkonur

Po rozpade sovietskeho zväzu nastal medzi Ruskom a Kazachstanom rozpor, komu pripadne a kto bude spravovať kozmodróm Bajkonur, ktorý sa nachádza na území Kazachstanu. V roku 1994 sa štáty dohodli na 20 ročnom prenájme. Zo začiatku boli správy, ktoré tvrdili, že kvôli vysokému prenájmu (115 mil. USD/ rok), Rusi ukončia svoj vesmírny výskum v Bajkonure, avšak v roku 2003 tieto správy vyvrátili tvrdením, že také plány s Bajonurom nikdy nemali a že v ich vesmírnom výskume hrá dôležitú úlohu.[165] Zmluva o prenájme vypršala v roku 2004, a preto v roku 2004 podpísali prezidenti novú zmluvu o prenájme Bajkonuru do roku 2050.

---

[161] Kazakhstan: Astana Set to Make an Energy Export Break with Russia, 1. 5. 2008, eurasianet.org, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav050208.shtml

[162] Net Foreign Direct Investment Position at 2010/12/31: by countries, National Bank of Kazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nationalbank.kz/cont/publish330289_6604.xls

[163] Gross direct investment from Kazakhstan to abroad: outflows by countries, National Bank of Kazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nationalbank.kz/cont/publish753728_6604.xls

[164] ZABORTSEVA, Y.N. Kazakhstan´s bilateral economic partnership with Russia: a robust partnership?, University of Sydney, paper for the BASEES 2010 Annual Conference, 2010, str.3, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.paceprojects.co.uk/Zabortseva%20U%20%20of%20Sydney.pdf

[165] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London: Routledge, 2006, str. 227

7.3. Vzťahy s USA

Spojené Štáty boli prvou krajinou, ktorá oficiálne uznala nezávislosť Kazachstanu a to 26. 12. 1991 a svoju ambasádu v Almaty otvorila už v januári 1992. Spolupráca medzi USA a Kazachstanom bola od jeho vzniku intenzívna a záujem Američanov o Kazachstan sa po 11. 9. 2001 ešte zvýšil, keďže sa Stredná Ázia nachádza v strategickej blízkosti Afganistanu a z Kazachstanu sa stal významný partner USA v boji proti terorizmu.[166] Po vzniku Kazachstanu stál záujem USA o Kazachstan na dvoch hlavných pilieroch: Eliminovať a lepšie zabezpečiť nukleárne zbrane a iné zbrane hromadného ničenia, ktoré po rozpadu Sovietskeho zväzu ostali na území Kazachstanu a druhým pilierom je zvýšiť objem energetických surovín vyprodukovaných v Kazachstane na svetových trhoch a hlavne dostať ich na tieto trhy cestou ktorá neprechádza ruským územím.

V súčasnosti je Kazachstan najdôležitejším americkým partnerom v Strednej Ázii, ale niektoré faktory túto spoluprácu a americký vplyv obmedzujú. Je to predovšetkým multivektorová politika, ktorú prezident Nazarbayev presadzuje a Kazachstan má výborné vzťahy aj s Ruskom a Čínou, nie len s USA. Ďalším je fakt, že Kazachstan sa síce javí ako demokratická krajina, potláčanie opozície a ľudských práv je zjavné, a preto niektorých predstaviteľov USA, ktoré je najväčším svetovým „zástancom“ demokracie, ľudských práv a slobôd tento fakt znepokojuje a v spolupráci s Kazachstanom sú opatrní.

7.3.1. Ekonomická spolupráca

Čo sa týka investícií amerických firiem na území Kazachstanu, sú to hlavne investície amerických energetických gigantov ako Chevron a ExxonMobile, ktoré smerujú do ropného sektoru. Američania stále vyvíjajú snahu, aby čo najviac ropy prúdilo cez ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan a neprechádzalo tak územím Ruska a Iránu.

V roku 2004 podpísali Američania s ostatnými stredoázijskými krajinami Trade and Investment Framework Agreement[167]. Podľa tohto dokumentu sa má rozvíjať obchod medzi týmito krajinami, odstraňovať obchodné bariéry, zvyšovať objem priamych zahraničných investícií a viesť produktívny dialóg ohľadne obchodných politík.

[166] MCDERMOTT, R. N. United States and NATO Military Cooperation with Kazakhstan: The Need for a New Approach, Journal of Slavic Military Studies, 2008, vol. 21, issue 4, str. 615

[167] Text dohody v plnom znení, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.ustr.gov/sites/default/files/uploads/agreements/tifa/asset_upload_file683_7722.pdf

Do roku 2009 boli americké investície jedny z najväčších, v roku 2008 predstavovali 2,076 mld. USD a teda 10,5 % z celkových investícií, v roku 2009 to bolo 1,941 mld. USD a teda takmer 10 % celkových investícií. V roku 2010 ale nastal pokles a FDI USA do Kazachstanu boli vo výške 425 mil. USD a teda iba 2,5 % z celkových zahraničných investícií v Kazachstane.[168]

7.3.2. Vojenská spolupráca

Ako už bolo spomenuté, po rozpade Sovietskeho zväzu sa na území Kazachstanu nachádzalo veľké množstvo nukleárnych hlavíc z čias studenej vojny. Kazachstan sa po dohode podpísanej s americkým prezidentom Billom Clintonom vzdal 9000 asi nukleárnych hlavíc, ktoré boli pod striktným dohľadom v roku 1994 a 1995 zničené[169]. V roku 2000 bol tiež za pomoci USA bola zatvorená nukleárna testovacia zóna pri meste Semipalatinsk.[170] Kazachstan taktiež podpísal v roku 1992 dohodu *START*, *Dohodu o nešírení jadrových zbraní* z roku 1993 a *Dohovor o chemických zbraniach a všeobecnom zákaze jadrových skúšok* z roku 2001.[171]

Kazachstan sa ako jediná stredoázijská krajina a jedna z troch väčšinovo islamských krajín zúčastnil aj vojny v Iraku, keď tam vyslal 30 špecialistov na odmínovanie. Prezident Bush túto účasť veľmi ocenil ako malú ale symbolickú podporu. [172]

Bilaterálna vojenská spolupráca medzi USA a Kazachstanom je založená na tzv. *Päťročných bilaterálnych plánoch o vojenskej spolupráci*. Od roku 2008 platí druhý päťročný bilaterálny plán a bude platiť do roku 2013.[173] V súčasnosti sa v tejto vojenskej spolupráci kladie hlavný dôraz na tieto ciele: spoluprácu v obrane, najmä obrane kaspických pobrežných vôd a hlavných ropných zariadení v regióne Kaspického mora, boj proti terorizmu a nelegálnu cezhraničnú prepravu drog.[174]

---

[168] Gross direct investment from abroad: inflows by country, National Bank of Kazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nationalbank.kz/cont/publish546051_6604.xls

[169] Contribution to International Security, Embassy of the Republic of Kazacshtan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kazakhembus.com/index.php?page=contribution-to-international-security

[170] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London:Routledge 2006, str. 229

[171] Contribution to International Security, Embassy of the Republic of Kazacshtan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kazakhembus.com/index.php?page=contribution-to-international-security

[172] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 126

[173] MCDERMOTT, R. N. United States and NATO Military Cooperation with Kazakhstan: The Need for a New Approach, Journal of Slavic Military Studies, 2008, vol. 21, issue 4, str. 623

[174] ibid., str. 618.

7.4. Vzťahy s Tureckom

Počas Sovietskeho zväzu bola spolupráca Turecka a krajín Strednej Ázie, teda aj Kazachstanu, obmedzená, aj napriek ich spoločným kultúrnym, historickým a jazykovým a náboženským väzbám. Dôvodom bola skutočnosť, že Turecko je jeden zo zakladajúcich členov NATO.

Vzťahy Turecka a Kazachstanu sú a v budúcnosti ešte viac budú založené na ekonomickej a energetickej spolupráci. Časť ropy vyprodukovaná v Kazachstane sa dostáva na svetové trhy pomocou ropovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan a keď začne produkcia na ropnom poli Kashagan, bude táto ropa pravdepodobne tiež prúdiť cez tento ropovod. Turecko dostáva ročne 1,5 mld. USD za tranzitné poplatky a toto číslo sa v budúcnosti zrejme ešte výrazne zvýši.[175] Predstavitelia Turecka hľadajú aj iné možnosti dodávok zemného plynu z Azerbajdžanu, Turkmenistanu prípadne Kazachstanu, a preto podporujú stavbu ropovodov a plynovodov, ktoré by obišli Rusko, ako napríklad projekt Nabucco, ktorého spustenie je ale odkladané.[176]

Investície Turecka v Kazachstane v roku 2007 predstavovali 337,5 mil. USD, v roku 2008 to bolo už len 170,9 mil. USD, v roku 2009 80 mil. USD a v roku 2010 62,5 mil. USD.[177] Väčšina tureckých firiem pôsobiacich v Kazachstane využíva Kazachov väčšinou ako lacnú pracovnú silu a na manažérske posty dosadzuje odborníkov z Turecka.[178]

Spolupráca Turecka s Kazachstanom vo vojenskej oblasti je v porovnaní so spoluprácou Ruskom a NATO-m na výrazne menšej úrovni. Turecko poskytuje Kazašským vojakom niektoré vojenské vybavenie a školenia.

7.5. Vzťahy s Iránom

Vzťahy Kazachstanu a Iránu sú v súčasnosti na dobrej úrovni, avšak ovplyvnené najmä multivektorovou politikou Kazachstanu. Žiadna krajina, ktorá chce mať dobré bilaterálne vzťahy so západnými krajinami, v súčasnosti nemôže vytvárať príliš dobré vzťahy s Iránom.

---

[175] WARKOTSCH, A. The European Union and Central Asia, London: Routledge, 2011. str. 70

[176] Nabucco Construction Start Delayed to 2011, mediafax.ro, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.mediafax.ro/english/nabucco-construction-start-delayed-to-2013-8238514

[177] Gross direct investment from abroad: inflows by country, National Bank of Kazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nationalbank.kz/cont/publish546051_6604.xls

[178] President Nursultan Nazarbayev Meets with President of the Republic of Turkey, Official site of the President of the Republic of Kazacshtan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.akorda.kz/en/news/2007/12/in_the_akorda_palace_president_nursultan_nazarbayev

V súčasnosti prepravuje Kazachstan cez Irán malé množstvo ropy a zemného plynu. Nazarbayev ale v roku 2007 vyhlásil, že Kazachovia by radi prepravovali ropu a zemný plyn južným smerom cez Irán do prístavov v perzskom zálive, a tak mohli vstúpiť aj na niektoré ázijské trhy.[179] Podľa dohody z roku 2004 Kazachstan každoročne vyvezie do Iránu 1 mil. ton obilia a Irán je odhodlaný nakupovať „neobmedzené" množstvo kazašskej ocele.[180]

Na stretnutí s iránskym prezidentom v roku 2007 prezident Nazarbayev vyhlásil, že „by bol rád keby sa na privatizácii v Iráne podieľali kazašské firmy" a zároveň dal Iráncom možnosť investovať v rôznych odvetviach v Kazachstane. Tiež vyhlásil, že „obe krajiny vytvárajú stabilný politický dialóg a vzťahy sú na dobrej úrovni" [181] Čo sa týka jadrového programu Iránu, Kazachstan nenamieta, ak by bol využívaný na civilné a mierové účely, tvrdo však kritizuje zámer vytvoriť jadrovú zbraň.

7.6. Vzťahy s krajinami Strednej Ázie

Vzťahy s ostanými stredoázijskými krajinami boli od ich vzniku komplikované. Zo začiatku to bolo súperenie o prilákanie zahraničných investorov, neskôr najmä s Uzbekistanom súperenie o vedúcu rolu v regióne Strednej Ázie.

V júli 1994 vytvoril Kazachstan trojstrannú *Ekonomickú a Obrannú Úniu* spolu s Kirgizskom a Uzbekistanom. V marci 1998 sa pripojil Tadžikistan a *Ekonomická a Obranná Únia* bola premenovaná na *Stredoázijskú ekonomickú úniu*.[182] 28. 2. 2002 bola Stredoázijská ekonomická únia premenovaná na *Organizáciu pre spoluprácu v Strednej Ázii* (CACO). 28. 5. 2004 sa k CACO pripojilo ako člen Rusko.[183] Jej cieľom bola hlbšia spolupráca v regióne a konštruktívna diskusia spoločných problémov, ako nelegálny obchod s drogami.

7.6.1.Stredoázijská únia

Stredoázijská únia je projekt navrhnutý prezidentom Nazarbayevom 26. 4. 2007, ktorého hlavný účel je vytvorenie ekonomickej a politickej únie medzi piatimi stredoázijskými štátmi Kazachstanom, Turkmenistanom,

[179] Central Asia: Kazakh, Russian Leaders Discuss Transport Corridor, 5.10.2007, Radio Free Europe/Radio Liberty, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.rferl.org/content/article/1078873.html
[180] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London: Routledge 2006. str. 228
[181] President Nursultan Nazarbayev arrives in Iran to take part in the Second Caspian States Summit, 17. 10. 2007, Embassy of the Republic of Kazakhstan to USA, [on-line], cit:[2011-5-5], http://prosites-kazakhembus.homestead.com/NB12-101707.html
[182] GLADMAN, I. Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006, London:Routledge, 2006, str. 228
[183] Regional trade Agreements in the ECE, CACO - Central Asian Cooperation Organization, [on-line], cit:[2011-5-5], http://ecetrade.typepad.com//Central%20Asian%20Cooperation%20Organization%20basic%20info.doc

Kirgizskom, Tadžikistanom a Uzbekistanom. Doposiaľ podpísali prezidenti Kazachstanu a Kirgizska dohodu o vytvorení *Najvyššej medzinárodnej rady*, ktorá má byť základ možnej únie. Otázne sú ale možné členstvá Uzbekistanu a Turkmenistanu, kde ich prezidenti vládnu silne autoritársky a Tadžikistanu, ktorý je z veľkej časti závislý na zahraničnej pomoci.[184]

7.6.2. Spor o právny status Kaspického mora

Právne postavenie Kaspického mora bolo za čias Sovietskeho zväzu menší problém ako v súčasnosti, lebo Kaspické more v tom čase obmývalo iba dve krajiny, a to Sovietsky zväz a Irán. Jeho právny status bol upravený v *Dohode o priateľstve* z roku 1921 a v *Zmluve o obchode a navigácii* z roku 1940[185]. Po rozpade Sovietskeho zväzu avšak novovzniknuté krajiny tieto zmluvy neuznali.

Najväčší problém s v debatách o legálnom statuse Kaspického mora stále ostáva, či je vlastne Kaspické more jazero alebo more. Na oboch koncoch tohto problému stoja dve skupiny štátov. Kazachstan a Azerbajdžan od roku 1991 tvrdia, že Kaspické more je more, a preto by sa na neho mal vzťahovať i Dohovor OSN o morskom práve. Podľa neho štáty, ktoré Kaspické more obmýva, by mali nárok určiť si svoje teritórium až po hranicu nepresahujúcu 12 námorných míľ od pobrežia[186] a v tomto svojom sektore by si mohli slobodne ťažiť zdroje. Na strane druhej stojí Rusko a Irán, ktorí tvrdia, že Kaspické more je jazero, a teda tento dohovor OSN sa naň nevzťahuje. Preto by Kaspické more malo spadať pod „kondomínium“ a všetkých päť štátov by si spoločne vyťažené suroviny a zisky z nich delili medzi sebou rovnakým dielom.[187]

V roku 1997 podpísal Kazachstan bilaterálne zmluvy s Azerbajdžanom a Turkmenistanom. Rusko podpísalo tieto zmluvy s Kazachstanom v roku 1998, s Azerbajdžanom v roku 2001 a v roku 2003 znovu s oboma. Problémom ale ostáva Irán. Jeho postoj je ale pochopiteľný, pretože z týchto štátov je jeho pobrežie najchudobnejšie na ropu a zemný plyn.

Medzi týmito štátmi ale žiadna kolektívna zmluva zatiaľ podpísaná nebola a tieto rozpory vyvolali aj nákladnú militarizáciu v kaspickom regióne. Rusko zhromažďuje v kaspickom regióne svoju najmodernejšiu techniku. Štáty ako

[184] BEKESHOVA M. A. Kyrgyz-Kazakh Step Towards Regional Union, Inter Press Service News Agency, 24.5.2007, [on-line], cit:[2011-5-5], http://ipsnews.net/news.asp?idnews=37887

[185] WOODEN, A. E. STEFES, C. H. The Politics of Transition in Central Asoa and the Caucasus: Enduring Legacies and emerging challenges. New York: Routledge, 2009.

[186] DOHOVOR ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV O MORSKOM PRÁVE (z 10. decembra 1982), [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.telecom.gov.sk/externe/legeu/externe/98-0623.pdf

[187] Central Asia: Kazakh, Russian Leaders Discuss Transport Corridor 5.10.2007, Radio Free Europe/ Radio Liberty, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.rferl.org/content/article/1078873.html

Azerbajdžan a Kazachstan sú podporované NATO-m a najmä Spojenými štátmi a Tureckom. Toto zbrojenie zvyšuje nestabilitu, zhoršuje bezpečnosť a spomaľuje možné investície, ktoré by tento región mohli ešte viac rozvinúť.

7.6.3. Kirgizsko

Vzťahy Kirgizska a Kazachstanu sú na vysokej úrovni a stále sa rozvíjajú. Veľa kazašských firiem pôsobí v Kirgizsku v rôznych sektoroch ako bankovníctvo, energetika a stavebníctvo a mnoho občanov Kirgizska nachádza v susednom Kazachstane prácu.[188] Kirgizskí politici si prajú mať bližšie vzťahy s Kazachstanom, pretože v ňom vidia potenciál ďalších investícií.

Počas návštevy prezidenta Nazarbayeva v Kirgizsku v apríli 2007 prezident zdôrazňoval, že základ ekonomického rozvoja krajiny je politická stabilita, pretože „investície neprichádzajú do politicky nestabilnej krajiny". Ďalej dodal, že „Kazachstan je pripravený investovať v Kirgizsku miliardy dolárov, ale to len za predpokladu ak Kirgizsko ukáže vysoký stupeň politickej vyspelosti."[189]

Kirgizsko ako jediné zo stredoázijských krajín je ochotné ísť do užšej regionálnej integrácie a ako jediné s Kazachstanom podpísalo dohodu, ktorá môže byť základ Stredoázijskej únie. V roku 2007 boli Kazašské investície v Kirgizsku vo výške 144,6 mil. USD. V roku 2009 to bolo už len 57,9 mil. USD.[190]

Na jar 2010 ale etnické nepokoje v Kirgizsku prerástli k vlne násilností, pretože početná uzbecká komunita žijúca v Kirgizsku si sťažuje na politickú a kultúrnu diskrimináciu a na nátlak musel prezident Bakiyev odstúpiť.[191] Tieto udalosti spomalili rozvoj kazašsko-kirgizských vzťahov a súčasná prezidentka Roza Otunbayeva dúfa v ich skoré obnovenie a ďalší rozvoj [192]

7.6.4. Turkmenistan

Turkmenistan pod vedením Sapurmurata Niyazova (1991-2006) viedol politiku izolacionizmu a tým pádom aj obmedzený kontakt s Kazachstanom. S organizáciami

---

[188] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia- Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 151

[189] Nazarbayev Flexes Diplomatic Muscle During Visit to Kyrgyzstan 30. 4. 2007, eurasianet.org, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav050107.shtml

[190] Gross direct investment from Kazakhstan to abroad: outflows by country, National Bank of Kazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.nationalbank.kz/cont/publish753728_6604.xls

[191] Nepokoje v Kyrgyzstánu mohou mít i 2 tisíce obětí, říká prezidentka, 18.6.2010, lidovky.cz, [on-line], cit:[2011-5-5],http://www.lidovky.cz/nepokoje-v-kyrgyzstanu-moho-mit-i-2-tisice-obeti-rika-prezidentka-10a-/ln_zahranici.asp?c=A100618_181805_ln_zahranici_gaa

[192] Astana Economic Forum in May to feature first Eurasian Business Congress, 25.04.2011, Embasy of Kazakhstan in Quatar, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.kazembqatar.com/news/1296636355/

ako SNS a CSTO a SCO Niyazov zastával politiku „pozitívnej neutrality“ [193] Po smrti Niyazova v roku 2006 sa novým prezidentom stal Gurbanguly Berdymukhamedov a na stretnutí s prezidentom Nazarbayevom v roku 2007 sa dohodli na zavedení priamej leteckej linky Aščhabat–Almaty a vybudovaní cesty, ktorá spája mestá Turkmenbaši a mesto Zhetybai.[194] Taktiež prezident Nazarbayev vyjadril vôľu, aby sa kazašské firmy podieľali na vývoji ťažobných zariadení v Turkmenistane.

Tieto krajiny majú veľmi veľký potenciál a pri zväčšení ekonomickej a energetickej spolupráce by sa mohol tento potenciál ešte viac rozvíjať. Turkmenistan bol spolu s Afganistanom pozvaný na zasadanie Rady hláv štátov Šanghajskej organizácie pre spoluprácu a mnoho štátov vyjadrilo veľkú ochotu spolupracovať s Turkmenistanom v oblasti energetiky. Táto spolupráca by mohla byť veľmi prospešná rovnako pre Turkmenistan aj pre druhú stranu.

V súčasnosti je Turkmenistan závislý takmer výhradne na potrubiach ešte z čias Sovietskeho zväzu a teda je závislý na transportných cestách cez Rusko. Turkmenistan vyjadril ochotu o rozšírení možnosti prepravy energetických surovín, či už smerom na západ, alebo smerom do Číny, s ktorou bola podpísaná už spomínaná dohoda o vybudovaní plynovodu smerujúceho z Turkmenistanu do Číny.

Veľmi sľubná by sa javila spolupráca s Azerbajdžanom, s ktorým má ale Turkmenistan stále mnoho nezhôd čo sa týka statusu Kaspického mora.[195] Na stretnutí prezidentov Azerbajdžanu a Turkmenistanu v máji 2008 sa prezidenti dohodli na prehĺbení spolupráce a označili vzťahy krajín za „bratské, so spoločnými záujmami“[196].

7.6.5. Tadžikistan

Diplomatické vzťahy nadviazali Kazachstan a Tadžikistan 7. 1. 1993. Medzi rokmi 1992 a 1996 prebiehala v Tadžikistane občianska vojna, a preto bola spolupráca týchto krajín minimálna. Od roku 2000 sa snažil Tadžikistan zameriavať na spoluprácu s Ruskom a Iránom a spolupráca s Kazachstanom sa začala rozvíjať viac až v posledných rokoch. V roku 2008 na návšteve Astany podpísal prezident Rakhmon s prezidentom Nazarbayevom dohodu o vytvorení *Medzištátnej koordinačnej rady*

[193] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 159

[194] Kazakhstan/Turkmenistan: Resource-Rich Central Asian Duo Seeks Cooperation, 29.5.2007, Radio Free Europe/Radio Liberty,[on-line], cit:[2011-5-5],http://www.rferl.org/content/article/1347574.html

[195] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia- Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 162

[196] PANNIER, B. Caspian: Azerbaijani-Turkmen Summit Marks Potentially Lucrative Thaw In Relations, 21.5.2008,Radio Free Europe/Radio Liberty, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.rferl.org/content/article/1117523.html

a *Rady ministrov zahraničných vecí*, ktorí budú aktívne koordinovať bilaterálnu spoluprácu a určovať priority tejto spolupráce.[197]

Kazachstan je z krajín SNS druhý najdôležitejší obchodný partner Tadžikistanu po Rusku. V roku 2009 vzájomný obchod činil 255,1 mil. USD, z toho export bol 240,3 mil. USD a import 14,8 mil. USD. [198]

Najväčšie Kazašské banky, napr. Kazkommerzbank majú v tadžickom finančnom sektore pomerne veľké zastúpenie.[199]

7.6.6. Uzbekistan

Diplomatické vzťahy medzi krajinami boli nadviazané 23. 11. 1992. Kazachstan a Uzbekistan od ich vzniku súperia o rolu lídra medzi krajinami Strednej Ázie. Uzbekistan je krajina s najväčším počtom obyvateľov v Strednej Ázii, zatiaľ čo Kazachstan má najbohatšie ložiská prírodných zdrojov a najúspešnejšiu ekonomiku.

Prezident Nazarbayev počas vôbec svojej prvej oficiálnej návštevy v Uzbekistane v roku 2006 vyhlásil, že „geopolitická situácia v regióne a budúcnosť integračného procesu s našimi susedmi závisí na Kazašsko-uzbeckých vzťahoch“[200] Tiež sa dohodli na vytvorení dvojstrannej komisie, ktorá by zlepšila vzťahy a spoluprácu v politických ekonomických a bezpečnostných otázkach.

Vzťahy sú ale podľa vyhlásení oboch prezidentov na dobrej úrovni, každopádne silne autoritárska politika prezidenta Karimova, hlbšie prehlbovanie vzťahov znemožňuje, taktiež aj jeho odmietanie americkej prítomnosti v regióne a jej presadzovania demokratických hodnôt, ktoré podľa neho nie sú v regióne Strednej Ázie aplikovateľné[201]

Oficiálna návšteva prezidenta Karimova v Astane sa konala v apríli 2008 a preberali sa otázky politickej, obchodnej, ekonomickej a kultúrnej spolupráce a bola dohodnutá spolupráca v energetickom sektore.[202] Medzi Uzbekistanom a Kazachstanom

---

[197] ibid.

[198] Cooperation of the Republic of Kazakhstan with the Republic of Tajikistan, 25.5.2010, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://portal.mfa.kz/portal/page/portal/mfa/en/content/policy/cooperation/CIS/03

[199] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 157

[200] Kazakhstan, Uzbekistan Strive for Closer Cooperation, 26.3.2006, eurasianet.org, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav032706a.shtml

[201] ibid.

[202] Cooperation of the Republic of Kazakhstan with the Republic of Uzbekistan, 25.5. 2010, Ministry of foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://portal.mfa.kz/portal/page/portal/mfa/en/content/policy/cooperation/CIS/Republic%20of%20Kazahstanand%20the%20Republic%20of%20Uzbekistan

bol dlhotrvajúci problém s vymedzením hranice a dohoda o jej vymedzení bola podpísaná až v roku 2002.[203]

Rovnako ako z iných stredoázijských krajín, prúdi do Kazachstanu veľký počet ilegálnych pracovníkov, pretože v Kazachstane majú o veľa priaznivejšie platové podmienky ako doma. Ďalším problémom vo vzťahoch Uzbekistanu a Kazachstanu je Aralské jazero, ktoré tvorí z časti hranicu týchto krajín. Neefektívne využívanie vody z riek Syrdarya a Amudarya, ktoré sú jeho prítokom, vytvorilo jednu z najväčších ekologických katastrof. [204]

Spoločný obchod v roku 2009 činil 1,196 mld. USD a v porovnaní s rokom 2008 predstavoval, zrejme kvôli finančnej kríze, 33,1% pokles.[205] V súčasnosti pôsobí v Uzbekistane viac ako 170 firiem za podpory kazašských investícií.[206] Mnoho kazašských podnikateľov nie veľmi priaznivé podnikateľské prostredie v Uzbekistane odrádza a radšej investujú v iných okolitých krajinách, kde im vlády vytvárajú priaznivejšie prostredie na podnikanie. [207]

7.6.6. Šanghajská organizácia pre spoluprácu

V roku 1996 bola v Šanghaji podpísaná Čínou, Ruskom, Kazachstanom, Kirgizskom a Tadžikistanom *Zmluva o prehĺbení vojenskej dôvery v hraničných regiónoch* a bola vytvorená tzv. Šanghajská päťka. V roku 2001 sa k týmto piatim krajinám pripojil Uzbekistan a 15. 6. 2001 bola podpísaná deklarácia o vytvorení *Šanghajskej organizácie pre spoluprácu* (SCO).

Pozorovateľským krajinami sú India, Irán, Mongolsko a Pakistan, partneri v dialógu Srí Lanka a Bielorusko a hosťujúci účastníci sú Afganistan, ASEAN, SNS a Turkmenistan.[208]

Hlavným rozhodovacím orgánom je Rada hláv štátov, ktorí sa stretávajú každoročne na pravidelných summitoch. Druhou najvyššou radou je Rada hláv vlád, ktorá sa tiež pravidelne každoročne stretáva na summitoch. Na zvýšenie ekonomickej

---

[203] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 164

[204] Winthal, E. Central Asia: Aral Sea Problem, Foreign Policy in Focus, 12.10.2005, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.fpif.org/reports/central_asia_aral_sea_problem

[205] Cooperation of the Republic of Kazakhstan with the Republic of Uzbekistan, 25.5. 2010, Ministry of Foreign Affairs of Kazakhstan, [on-line], cit:[2011-5-5], http://portal.mfa.kz/portal/page/portal/mfa/en/content/policy/cooperation/CIS/Republic%20of%20Kazahstanand%20the%20Republic%20of%20Uzbekistan

[206] ibid.

[207] WEITZ, R. Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia, Washington, D.C: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. str. 166

[208] Oficiálna stránka SCO, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.sectsco.org/EN/

spolupráce medzi členskými krajinami bol v roku 2004 prijatý akčný plán a definoval hlavné body spolupráce, a to ekonomika, doprava, komunikácia a poľnohospodárstvo.

Pre zvyšujúci sa záujem Číny o región Strednej Ázie navrhol v roku 2006 prezident Vladimír Putin vytvorenie tzv. Energetického klubu v rámci SCO. Tento klub bol vytvorený na diskusiu o otázke energetickej spolupráce a koordináciu energetických politík.[209]

Rusko a Čína, ako dva najvplyvnejšie členské štáty nemajú rovnaký postoj k SCO. Kým Čína aktívne presadzuje najmä spoluprácu v ekonomickej oblasti, Rusko viac presadzuje bezpečnostnú spoluprácu[210]

Irán, ako štvrtý najväčší exportér ropy na svete a, má tiež záujem na spolupráci s SCO a v roku 2006 sa prezident Ahmadí-Nežád zúčastnil summitu v Dušanbe. V júni 2006 sa bude konať 10. summit SCO v Astane.

Kazachstan aktívne spolupracuje s členskými štátmi a navrhuje potenciálne stratégie. Toto opäť ukazuje snahu Kazachstanu stať sa, respektíve si upevniť pozíciu, regionálneho lídra. Kazachstan sa taktiež snaží vytvoriť z SCO otvorenú organizáciu, ktorá je ochotná aktívne spolupracovať s inými svetovými lídrami ako USA a EÚ.[211] SCO je, a môže aj naďalej byť, vhodným prostriedkom na upevňovanie stability a bezpečnosti v regióne.

7.7. Vzťahy s krajinami EU

Stratégia nového partnerstva Európskej únie pre Strednú Áziu z roku 2007 hovorí, že EÚ si „určí priority pre spoluprácu s každou stredoázijskou krajinou, podľa osobitných potrieb a požiadaviek.“[212] Je to samozrejme určené otvorenosťou krajiny a stupňom rozvinutosti ekonomiky.

Pre bilaterálnu spoluprácu s Kazachstanom je najdôležitejší dokument *Dohoda o Partnerstve a Spolupráci*, ktorá prišla v platnosť v roku 1999.[213] Po väčšinu 90. rokov nebol región Strednej Ázie pre EÚ prioritný. Postupne sa ale región rovnako ako pre USA, tak aj pre krajiny EÚ stal zaujímavým z viacerých hľadísk. Samozrejme je to

[209] DEHAAS, M. The Shanghai Cooperation Organisation’s Momentum Towards a Mature Security Alliance, Netherlands Institute of International Relations, The Hague, 2008, str.24, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080100_cscp_haas_art_sm.pdf,

[210] OVERLAND, I. KJÆRNET, H. KENDALL-TAYLOR, A. Caspian energy politics: Azerbaijan, Kazakhstan and Turkmenistan, London: Routledge, 2010. str. 163

[211] ibid. str. 172

[212] The European Union and Central Asia: the new partnership in action, European Union External Action, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eeas.europa.eu/central_asia/docs/2010_strategy_eu_centralasia_en.pdf

[213] Kazakhstan, European Union External Action, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.eeas.europa.eu/kazakhstan/index_en.htm

energetický potenciál Kazachstanu, Turkmenistanu a Uzbekistanu, ktorý ako už bolo niekoľkokrát spomínané, môže byť a zrejme v budúcnosti bude, významná náhrada za energetické suroviny dovezené z Ruska a Perzského zálivu.

Význam regiónu stúpol pre jeho blízkosť k štátom ako Afganistan a Pakistan, a pretože tieto štáty ponúkli svoje územie a základne k dispozícii spojeneckým vojenským jednotkám pri vojne v Afganistane. A samozrejme, keďže stredoázijské štáty sú väčšinovo moslimské, je tu istá obava, že pri nedostatočnom dozore by sa k moci mohli dostať islamistické extrémistické skupiny. Tento problém nastáva najmä pri krajinách ako Tadžikistan a Kirgizsko.[214]

Po stretnutí predsedu Európskej Rady Hermanoa van Rompuya s prezidentom Nazarbayevom v októbri 2010 van Rompuy vyhlásil, že „za posledné roky sa vzťah Európskej Únie a Kazachstanu upevnil" a „verí v jeho ďalšie zlepšovanie". Podporil tiež snahu Kazachstanu o členstvo vo WTO.[215]

7.7.1. Bilaterálne vzťahy s vybranými európskymi krajinami

Nemecko bolo od vzniku samostatných stredoázijských republík najaktívnejší európsky hráč a v súčasnosti ako jediná európska krajina má otvorené veľvyslanectvo v každom z piatich stredoázijských štátov. Záujem Nemecka o Kazachstan a iné stredoázijské krajiny bol podmienený hlavne početnou nemeckou menšinou žijúcou v Kazachstane po rozpade Sovietskeho zväzu. V roku 1992 žilo v Kazachstane asi 1 000 000 etnických Nemcov, čo z nich činilo druhú najpočetnejšiu menšinu po Rusoch. V súčasnosti ich tam žije len okolo 200 000.[216] Nemecko je jeden z hlavných obchodných partnerov Kazachstanu a vzájomný obchod týchto krajín činil 5,7 mld. EUR v roku 2008. Nemecko vyváža hlavne autá, stroje, chemické produkty a elektronické zariadenia.

Veľká Británia je taktiež jeden z hlavných obchodných partnerov Kazachstanu a 3. najväčší investor v Kazachstane (po Holandsku a USA) s investíciami vo výške 10,7 mld. USD.[217] V regióne je aktívna už od začiatku 90tych rokov a počas trvania vzťahov vytvorili krajiny konštruktívny politický dialóg.

[214] WARKOTSCH, A. The European Union and Central Asia, London: Routledge, 2011, str. 4
[215] Remarks by Herman VAN ROMPUY, President of the European Council, following his meeting with Nursultan Nazarbayev President of Kazakhstan, 25.10.2010, [on-line], cit:[2011-5-5], http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/117322.pdf
[216] WARKOTSCH, A. The European Union and Central Asia, London: Routledge, 2011, str. 35
[217] Cooperation of the Republic of Kazakhstan with the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland,Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan, 11.12.2009, [on-line],cit:[2011-5-5], http://portal.mfa.kz/portal/page/portal/mfa/en/content/policy/cooperation/europe_america/16

Najväčší investor v Kazachstane je *Holandsko*, ktorého firmy napr. Royal Dutch Shell, ABN AMRO Bank NV, Lucarco BX a iné majú značné podiely v kazašskom energetickom sektore. Celkové investície holandských firiem v Kazachstane sa vyšplhali na 44,63 mld. USD a v roku 2009 činil obchod medzi týmito krajinami 1,293 mld. USD. [218]

[218] ibid.

Záver

Aj napriek svojej neľahkej histórii sa dokázal Kazachstan za takmer dvadsať rokov samostatnej existencie pozdvihnúť a stal sa z neho regionálny líder. Krajina vykazuje od roku 2000 takmer 10% rast HDP, ktorý bol ale v roku 2008 a 2009 spomalený v dôsledku ekonomickej krízy. Mnoho kazašských strategických firiem sa v v 90. rokoch počas privatizácie dostalo do rúk kontroverzných firiem. Kontrakt s týmito firmami nemal dlhé trvanie a firmy sa často dostali späť do rúk štátu, respektíve boli ponúkané na predaj iným investorom. Je takmer isté, že z týchto predajov profitovala malá skupinka ľudí, a to vládne špičky a ľudia blízki prezidentovi Nazarbayevovi.

V súčasnosti sú ale firmy, ktoré boli najkonkurencieschopnejšie už v rukách stabilných spoločností, ktoré sa ich nesnažia len vytunelovať, ale aj do nich investujú a prispievajú tak k ekonomickému rozvoju celej krajiny. Kazachstan si prostredníctvom štátnych firiem nechal v strategických podnikoch značný podiel a môže teda o ich rozvoji spolurozhodovať. Firma KazMunaiGaz, ktorá má na starosti celý štátny sektor ťažby, spracovania a prepravy ropy a zemného plynu je dobrým stabilizačným prvkom medzi ropnými gigantmi, ktoré s ňou vytvárajú joint-venture podniky.

Nie len z Kazachstanu, ale aj z celej Strednej Ázie sa stalo dôležité geopolitické centrum, kde svoje záujmy spoločne presadzujú najdôležitejší globálny hráči. Každý ale na to využíva iné prostriedky a zameriava sa na iné oblasti. Najdôležitejším stredobodom záujmu stále ostáva ohromné nerastné bohatstvo. O jeho ťažbu a spracovanie súperia spolu najväčšie energetické transnacionálne spoločnosti a taktiež aj jednotlivé krajiny. Kazachstan veľmi rozumne vo vzťahoch s týmito hráčmi manévruje. Multivektorová politika prezidenta Nazarbayeva dala Kazachstanu príležitosť vytvoriť si korektné vzťahy nie len s Ruskom, na ktoré bol Kazachstan po rozpade Sovietskeho zväzu logicky naviazaný, ale aj s USA, Čínou, Európskou úniou a s inými strategickými hráčmi ako s Iránom a Tureckom.

USA sa na začiatku vzťahov zameriavalo hlavne na bezpečnosť v regióne pre prítomnosť jadrových hlavíc. Po ich zničení začali tiež prejavovať záujem o rozvoj ropných polí a taktiež o diverzifikáciu kazašských exportných ciest. USA presadzujú zníženie exportu cez územia Ruska a Iránu a podporujú export cez ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan. Po roku 2001 sa stal z Kazachstanu dôležitý strategický partner v boji proti terorizmu. USA sa taktiež snažia podporovať Kazachstan vo vojenskej oblasti. Je to hlavne kvôli zvyšujúcej sa militarizácii v regióne Kaspického mora,

ktorého nevyriešený právny status vytvára napätie a môže sa v budúcnosti stať príčinou konfliktu. Preto je dôležité, aby sa tento problém riešil či už bilaterálnymi ale i multilaterálnymi cestami a to napríklad prostredníctvom regionálnych zoskupení.

Vhodným miestom na diskusiu tohto problému môže byť summit hláv štátov Šanghajskej organizácie pre spoluprácu. V nej sú zúčastnené Rusko, Kazachstan a rovnako, ako pozorovateľská krajina, aj Irán a ako hosťujúci účastník Turkmenistan. Rokovania v tejto oblasti budú ale veľmi zložité, pretože pri výbere niektorého z možných riešení a dohode na ňom, je na konci niekto „porazený".

Čínska angažovanosť sa rapídne zvýšila nedávnym otvorením ropovodu, ktorý spája Kaspické more s regiónom Sin-ťiang. Spolupráca Čína-Kazachstan sa v súčasnosti javí ako veľmi perspektívna. Pre Čínu je to samozrejme zmenšenie závislosti na importe surovín z Perzského zálivu, pre Kazachstan je to možnosť diverzifikovať exportné cesty.

Stabilita režimu prezidenta Nazarbayeva je faktor, ktorý k ekonomickému rozvoju len prospieva. Síce je často označovaný za autoritársky a parlamentné a rovnako aj prezidentské voľby nevykazujú demokratické štandardy, ľudia tu majú z pomedzi všetkých stredoázijských štátov najvyššie reálne platy a taktiež aj spolunažívanie s menšinami sa tu javí ako bezproblémové. Prezident Nazarbayev si počas dvadsiatich rokov vládnutia zabezpečil takmer neobmedzenú moc a vládnuť môže prakticky až do svojej smrti. Mnoho otáznikov nastáva pri otázke, čo sa s Kazachstanom stane, keď súčasný prezident Nursultan Nazarbayev nebude schopný vládnuť. Tento rok oslavuje 70. narodeniny a je zjavné, že bude pri moci ešte nejaký ten čas. To či si prezident Nazarbayev už určil svojho nástupcu, ale zatiaľ nie je známe.

Zoznam použitej literatúry

Knihy a odborné publikácie:

[1] COHEN, A. *Kazakhstan: Energy Cooperation With Russia—Oil, Gas And Beyond*, London: GMB Publishing Ltd., 2006. 50s. ISBN: 1-905050-41-0

[2] COLEMAN, D. Y. *Country Review Kazakhstan 2011*, CountryWatch, Inc., 2010. 104s. ISBN: 1-59097-194-9

[3] CUMMINGS, S.N. *Kazakhstan: Power and the Elite*, London: I.B.Tauris, 2005. 202s. ISBN: 978-1-860-64854-0

[4] CUMMINGS, S.N. *Power and Change in Central Asia*, London: Routledge, 2002. 158s. ISBN: 978-0-415-25585-1

[5] CUMMINGS, S.N. *Oil, Transition and Security in Central Asia*, London: RoutledgeCurzon, 2003. 288s. ISBN: 978-0415310901

[6] GLADMAN, I. *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2006*, London: Routledge, 2006. 763s. ISBN 1-85743-316-5

[7] GLEASON, G. *Markets and Politics in Central Asia: Structural Reform and Political Change*, London: Routledge, 2003. 178s. ISBN: 978-0-41-527396-1

[8] JEFFRIES, I. *The Caucasus and Central Asian Republics at the Turn of the Twenty-first Century: A Guide to the Economies in Transition*, London: Routledge, 2003. 388s. ISBN: 9780415325929

[9] KALYUZHNOVA, Y. *The Kazakstani economy: independence and transition*, New York: St. Martin's Press, 1998. 168s. ISBN: 0312212232

[10] KOL. AUTOROV. *Atlas Sveta- Nový Obraz Zeme*, Bratislava: Ikar, 2005. 346s. ISBN: 80-551-1033-6

[11] NOHLEN, D. GROTZ, F. HARTMANN, C. *Elections in Asia: A data handbook, Middle East, Central Asia, and South Asia, Volume I*, Oxford: Oxford University Press, 2002, 776s. ISBN: 978-0-19-924958-9

[12] OVERLAND, I. KJÆRNET, H. KENDALL-TAYLOR, A. *Caspian energy politics: Azerbaijan, Kazakhstan and Turkmenistan*, London: Routledge, 2010. 208s. ISBN: 978-0415549165

[13] PECK, A. E. *Economic Development in Kazakhstan: The Role of Large Enterprices and Foreign Investment*, London: RoutledgeCurzon, 2004. 288s. ISBN: 978-0-415-31546-3

[14] *Uranium 2009: Resources, Production and Demand*, International Atomic Energy Agency (IAEA), Paris: OECD Publishing, 2009. 452s. ISBN 978-92-64-0789-1

[15] WARKOTSCH, A. *The European Union and Central Asia*, London: Routledge, 2011, 224s, ISBN: 978-0415562362

[16] WEITZ, R. *Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia*, Washington, D.C: Central Asia- Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. 189s. ISBN: 978-91-85937-33-2

[17] WOODEN, A. E. STEFES, C. H. *The Politics of Transition in Central Asoa and the Caucasus: Enduring Legacies and emerging challenges*. New York: Routledge, 2009. 365s. ISBN: 978-0-415-36813-1

Odborné články:

[18] Kazakhstan politics: Chairing the OSCE, *The Economist Intelligence Unit*, 23. 12. 2010, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: <http://search.proquest.comhttp//search.proquest.com/docview/821088960?accountid=17203 >

[19] PÉREZ MARTÍN, M. A. Geo-Economics in Central Asia and the 'Great Game' of Natural Resources: Water, Oil, Gas, Uranium and Transportation Corridors, *The Central Asia Observatory, Elcano Royal Institute*, 2007 s. 1-27, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/06360c00422d844591e3f38b6be8b54b/WP59-2009_PerezMartin_Geo-economics_Central_Asia_Natural_Resources.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=06360c00422d844591e3f38b6be8b54b>

[20] OLCOTT, M.B. The REAL Kazakhstan, *Pittsburgh Post-Gazette*, Novemeber 12, 2006, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z : <www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=18886>

[21] ZABORTSEVA, Y.N. Kazakhstan´s bilateral economic partnership with Russia: a robust partnership?, *University of Sydney*, paper for the BASEES 2010 Annual Conference, 2010, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: <http://www.paceprojects.co.uk/Zabortseva%20U%20%20of%20Sydney.pdf>

Články v seriálových publikáciách:

[22] BHUIYAN, S. H. Decentralization and Local Governance in Kazakhstan, *International Journal of Public Administration*, 2010, No.33, s.658–672

[23] HANKS, R.R. 'Multi-vector politics' and Kazakhstan's emerging role as a geo-strategic player in Central Asia, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, september 2009, vol. 11, No. 3, s.257-267

[24] KJÆRNET, H. SATPAEV, D. TORJESEN, S. Big Business and High-level Politics in Kazakhstan: An Everlasting Symbiosis?, *China and Eurasia Forum Quarterly*, 2008, vol 6, No. 1, s. 95-107

[25] LEE, C. Languages and Ethnic Politics in Central Asia: The Case of Kazakhstan, *Journal of International and Area Studies*, 2004, vol. 11, No 1, s. 101-116

[26] MATUSZKIEWICZ, D. The language issue in Kazakhstan – institutionalizing new ethnic relations after independence, *Economic and Environmental Studies,* jún 2010, vol. 10, No. 2, s. 211-227

[27] MCDERMOTT, R. N. United States and NATO Military Cooperation with Kazakhstan: The Need for a New Approach, *Journal of Slavic Military Studies,* 2008, vol. 21, issue 4, s.615-641

[28] MITRODANSKAYA, Y. Privatisation as an international phenomenon: Kazakhstan, *American University International Law Review*, 1999, vol. 14, No. 5, s. 1399-1438

[29] MURPHY, J. llusory Transition? Elite Reconstitution in Kazakhstan, 1989-2002, *Europe-Asia Studies*, jún 2006, vol.58, No.4, s. 523-554

[30] POMFRED, R, Constructing market-based economies in Central Asia: A natural experiment?, *The European Joural of Comparative Economics*, 2010, vol. 7, No.2, s. 449-467

[31] RABALLAND, G. ANDRÉSY, A. Why should trade between Central Asia and China continue to expand?, *Asia Europe Journal*, máj 2007, vol. 5, No. 2, s. 235-252

[32] RYWKIN, M. Stability in Central Asia: Engaging Kazakhstan, *American Foreign Policy Interests*, 2005, No. 27, s. 439-449

[33] SIKORSKI, T. Kazakhstan's 2010 OSCE Presidency Priorities: A Review, *Polish Institute of International Affairs Bulletin*, január 2010, No. 14 (90), s. 176-177

[34] SUBHASH, C. J. BENNA R. L. Regulating Supply Side Corruption: American Investors in the Republic of Kazakhstan, *Journal of East-West Business*, 2003, vol. 9(1), s. 55-89

Dokumenty:

[35] DOHOVOR ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV O MORSKOM PRÁVE (z 10. decembra 1982) , [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: <http://www.telecom.gov.sk/externe/legeu/externe/98-0623.pdf>

[36] ECO - Economic Cooperation Organization, Regional Trade Agreements in the ECE,[on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: <http://ecetrade.typepad.com//ECO%20basic%20information.doc>

[37] FRAMEWORK AGREEMENT Between the Government of the United States of America, the Government of the Republic of Kazakhstan, Concerning the Development of Trade and Investment Relations, jún 2004, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z : <http://www.ustr.gov/sites/default/files/uploads/agreements/tifa/asset_upload_file683_7722.pdf>

[38] Kazakhstan Oil and Gas Report Q1 2011, *Business Monitor International*, 2011, 106s

[39] Remarks by Herman Van Rompuy, President of the European Council, following his meeting with Nursultan Nazarbayev, President of Kazakhstan, 25. 10. 2010, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z:
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/117322.pdf>

[40] The European Union and Central Asia: The New Partnership in Action, jún 2009, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z:
<http://www.eeas.europa.eu/central_asia/docs/2010_strategy_eu_centralasia_en.pdf>

Internetové Zdroje:

[41] BEKESHOVA M. A Kyrgyz-Kazakh Step Towards Regional Union, Inter *Press Service News Agency*, 24.5.2007, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=37887>

[42] BOKOVAY, G. Copper, *Canadian Minerals Yearbook 1996*, 1996, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z: <http://www.nrcan.gc.ca/mms-smm/busi-indu/cmy-amc/content/1996/25.pdf>

[43] BP Statistical Review of World Energy June 2010, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z:
<http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2008/STAGING/local_assets/2010_downloads/statistical_review_of_world_energy_full_report_2010.pdf>

[44] CIA World Factbook, [on-line], cit: [2011-4-25], dostupné z :
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz.html>

[45] DEHAAS, M. The Shanghai Cooperation Organisation's Momentum Towards a Mature Security Alliance, *Netherlands Institute of International Relations, The Hague*, 2008, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z:
<http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080100_cscp_haas_art_sm.pdf>

[46] KAZAKHSTAN: Eco Geoscience Database, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z:
<http://www.ecogeodb.com/HomePage.asp/>

[47] KAZAKHSTAN - Nurlan Balgimbayev, *APS Review Downstream Trends*, 3. august 1998, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z <
http://www.highbeam.com/doc/1G1-50214329.html>

[48] LEVINE, R.M. The Mineral Industry Of Kazakhstan, *U.S. Geological Survey: 2007 Minerals Yearbook Kazakhstan [advance Release]*, 2007, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z:
<http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/2007/myb3-2007-kz.pdf>

[49] Republic Of Kazakhstan, Presidential Elections, 4. december 2005, Osce/Odihr, Needs Assessment Mission Report 13 - 17 september 2005, *OSCE - Office for Democratic Institutions and Human Rights*, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z
<http://www.osce.org/odihr/elections/kazakhstan/16553>

[50] Success stories: foreign investors in Kazakhstan, Ideas for potential players, *Kazakhstan Foreign Investors' Council Association*, 2010, cit:[2011-5-5],dostupné z : <http://www.kazembassy.org.uk/img/Success%20story%20final.pdf>

[51] WINTHAL, E. Central Asia: Aral Sea Problem, Foreign Policy in Focus, 12.10.2005, [on-line], cit:[2011-5-5], dostupné z : <http://www.fpif.org/reports/central_asia_aral_sea_problem>

Internetové portály:

[52] AllBusiness.com, URL: <http://www.allbusiness.com/>

[53] ArcellorMittal, URL: <http://www.arcelormittal.com/>

[54] Asia Times online, URL: <http://www.atimes.com>

[55] bp.com, URL: <http://www.bp.com>

[56] Caspian Pipeline Consortium, URL: <http://www.cpc.ru/DesktopDefault.aspx?lang=en-US>

[57] Economist Inteligence Unit, URL: <http://www.eiu.com/public/>

[58] Embassy of the Republic of Kazakhstan, URL: <http://www.kazakhembus.com/>

[59] Embassy of Kazakhstan to the USA & Canada, URL: <http://prosites-kazakhembus.homestead.com/>

[60] Embassy of the Republic of Kazachstan, Beijing China, URL:<http://www.kazembchina.org>

[61] Embassy of the Republic of Kazachstan in Quatar, URL: <http://www.kazembqatar.com/>

[62] ENRC, URL: < http://www.enrc.com/>

[63] EURASIANET.org, URL: < http://www.eurasianet.org/>

[64] European Union External Action Service, URL: <http://www.eeas.europa.eu/index_en.htm>

[65] Freedom House, URL: <http://freedomhouse.org/>

[66] Global Edition The New York Times with the Internetional Heral Tribune, URL: <http://www.nytimes.com/>

[67] GlobalSecurity.org, URL: <http://www.globalsecurity.org/>

[68] GOLD PRICE, URL: <http://goldprice.org>

[69] index mundi, URL: <http://www.indexmundi.com/>

[70] International Boundaries Research Unit, Durham University, URL: <http://www.dur.ac.uk/ibru/>

[71] ISN ETH Zurich, International Relations and Security Network,
URL: <http://www.isn.ethz.ch/isn/>

[72] KazakhMys, URL: <http://www.kazakhmys.com/>

[73] KAZAKHSTAN: Eco Geoscience Database,
URL: <http://www.ecogeodb.com/HomePage.asp/>

[74] KazMunaiGaz, URL: <http://www.kmg.kz/en/>

[75] Kaznex Invest, URL: <http://www.kaznex.kz/en/>

[76] lidovky.cz, zpravodajský server Lidových novin, URL: < http://www.lidovky.cz/ >

[77] МАРКЕР Деловая газета, URL: <http://www.marker.ru/>

[78] MarketWatch, URL: <http://www.marketwatch.com>

[79] MEDIAFAX.ro, URL: <http://www.mediafax.ro/english>

[80] Ministry of Commerce People's Republic of China,
URL: <http://english.mofcom.gov.cn/>

[81] Ministry of Foreign Affairs of the republic of Kazakhstan,
URL: <http://portal.mfa.kz/portal/page/portal/mfa/en/content/news/nws2011>

[82] National Bank of Kazakhstan, URL: < http://www.nationalbank.kz/?switch=eng>

[83] National Legal Internet Portal of the Republic of Belarus, URL: <http://law.by/>

[84] Official Site of the President of the Republic of Kazakhstan,
URL: <http://www.akorda.kz/en/>

[85] Oficiálna stránka Štatistického úradu Kazachstanu, URL: <http://www.eng.stat.kz>

[86] Radio Free Europe/Radio Liberty, URL: <http://www.rferl.org/ >

[87] REUTERS, URL: <http://www.reuters.com/ >

[88] TengizChevrOil, URL: <http://www.tengizchevroil.com/en/>

[89] The Inter-Parliamentary Union, PARLINE database on national parliaments,
URL: <http://www.ipu.org/parline-e/parlinesearch.asp>

[90] The Shanghai Cooperation Organisation, URL: <http://www.sectsco.org/EN/>

[91] U.S. Department of State, URL: <http://www.state.gov/>

[92] WISE Uranium Project, URL: <http://www.wise-uranium.org/index.html>

[93] World Nuclear Association, URL: <http://www.world-nuclear.org/>

[94] Your Oil And Gas News, URL: <http://www.youroilandgasnews.com/>